lhbt-senteret

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

"Skeivt nok?"

Rapport fra rundebordskonferanse 24.11.2011 om handlingsplanen «Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012»

Innhold

FORORD **2**

ÅPNING AV RUNDEBORDSKONFERANSEN "SKEIVT NOK?" **4**

LHBT-SENTERETS OPPSUMMERING AV WORKSHOPENE **5**

OPPDRAGET I DE TO WORKSHOPENE 5
HANDLINGSPLAN SOM TILNÆRMING 5
MER DIFFERENSIERTE TILTAK 5
FARE FOR USYNLIGGJØRING 6
BEHOV FOR UTVIKLING AV LAVTERSKELTILBUD 7
GENERELL KOMPETANSEHEVING OM LHBT INNENFOR OFFENTLIGE VELFERDSTJENESTER . 8
BREDERE OG BEDRE KUNNSKAPSGRUNNLAG 9
LITTERATURHENVISNINGER 10

MÅLGRUPPER OG TILTAK – HVA VIRKER? **11**

BIFILE KVINNER OG MENN 12
ELDRE HOMOFILE, LESBISKE OG BIFILE 14
HOMOFILE MENN 16
LESBISKE KVINNER 18
UNGE LESBISKE, HOMOFILE OG BIFILE 20
VOKSNE TRANSPERSONER/PERSONER MED 22
KJØNNSIDENTITETSPROBLEMATIKK 22
UNGE TRANSPERSONER/UNGE MED KJØNNSIDENTITETSPROBLEMATIKK 24

FRAM MOT 2013 – HVA GJENSTÅR? **26**

FORSKNING OG KUNNSKAPSUTVIKLING 27
SKOLE OG UTDANNING 28
FAMILIEPOLITIKK 30
FRITID OG FRIVILLIGE ORGANISASJONER 31
ARBEIDSLIV 32
INNVANDRING OG INTEGRERING 34
LIKEVERDIGE HELSE- OG OMSORGSTJENESTER 35
RETTSLIG STILLING – POLITI OG PÅTALEMYNDIGHET 36

APPENDIKS **37**

DELTAKEREVALUERING AV RUNDEBORDSKONFERANSEN «SKEIVT NOK?» 38
DELTAKERE 41
"SKEIVT NOK?"PROGRAM FOR RUNDEBORDSKONFERANSEN 24.11.11: 50
WORKSHOP 1: OPPGAVER 51
WORKSHOP 2: OPPGAVER 52

Forord

Om eit ungtre
si krone miste,
det renn fra stubven
en krans av kviste,
som veks seg sterkare år fer år
og jamna atte dei djupe sår.

Verset Hanne Grasmo kvedet som åpning, tilegnet de unge som har en hard kamp med å komme ut av skapet.

«Skeivt nok?» er navnet på en rundebordskonferanse hvor vi diskuterte gjennomføringen av handlingsplanen «Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012». Femti personer var samlet i én dag for å diskutere om de 64 tiltakene i planen virket, var gode nok, om planen traff målgruppene og rett og slett om handlingsplanen var skeiv nok. Målet med rundebordskonferansen var også å få innspill til veien videre i lhbt-arbeidet.

LHBT-senteret fikk dette oppdraget om midtveisrapportering av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD), og denne rapporten er vår oppsummering av diskusjonene under «Skeivt nok?»

Rundebordskonferansen ble organisert på lanseringsdagen til LHBT-senteret, 24. november 2011. Vi ville ha et rundebord hvor hovedpoenget var å lytte til deltakernes erfaringer, derfor la vi opp arbeidet i bredt sammensatte grupper slik at flest mulig kom til orde. Organisasjonene var representert med 24 deltakere, forskermiljøene stilte med 10 representanter og sektormyndighetene deltok med 15, LHBT-senteret inkludert.

LHBT-senteret har lagt vekt på å få med et mangfold av stemmer i diskusjonen. Vi er fornøyd med et stort antall organisasjoner og nettverk representert, et aldersspenn fra 20 til 75 år, og en balansert kjønnsfordeling: 20 menn, 25 kvinner og 5 som identifiserer seg som transpersoner. Både blant kvinnene og mennene var det deltakere som har gjennomgått kjønnsbekreftende behandling. Det manglet imidlertid noen av sektormyndighetene med ansvar i handlingsplanen, kun tre-fire deltakere med etnisk minoritetsbakgrunn var med, og det var ingen som representerte funksjonshemmedes organisasjoner.

Rapporten fra «Skeivt nok?» består i hovedsak av 15 workshop-referat, skrevet av gruppeleder for hver enkelt gruppe. Tekstene og forslagene står for gruppenes egen del, og er ikke redigert av LHBT-senteret. Imidlertid starter rapporten med LHBT-senterets oppsummering, fordi det ellers kan bli noe fragmentert og gjentagende lesning. LHBT-senterets oppsummering sammenfatter alle workshop-rapportene, og trekker fram de viktigste tilbakemeldingene.
I appendiksen har vi valgt å gi en kort presentasjon av alle deltakerne. Det er viktig å ha et faglig nettverk for å gjennomføre en slik handlingsplan, og å bygge dette er en av de gode sideeffektene ved å arrangere slik rundebordskonferanse.

Vi dokumenterte med filmopptak underveis, og det finnes tilgjengelig to korte filmer med høydepunkter fra konferanse og lansering. Rundebordskonferansen ble også omtalt i magasinet Blikk.

«Skeivt nok?» ble ledet av LHBT-senterets Hanne Grasmo og Hans Wiggo Kristiansen, sistnevnte har hatt ansvar for LHBT-senterets oppsummering i denne rapporten. Charlotte Lundgren, som var engasjert av LHBT-senteret for å tilrettelegge rundebordskonferansen og er ansatt i Bufdirs kommunikasjonsavdeling, har sammenstilt og redigert rapporten.

Den viktigste lærdommen undertegnede tok med seg fra «Skeivt nok?», var at mange grupper føler seg usynliggjort under lhbt-paraplyen, og ønsker mer spissede tiltak. De fleste er likevel fornøyde med mange av handlingsplanens tiltak, og ikke minst med at det ER en offentlig handlingsplan for lhbt.

LHBT-senteret
v/ Hanne Grasmo, prosjektleder
Barne-, ungdoms og familiedirektoratet
www.lhbt.no

Åpning av rundebordskonferansen ”Skeivt nok?”

«Skeivt nok?» ble åpnet av BLDs ekspedisjonssjef Arni Hole. Hun innledet med å påpeke at det har skjedd mye i lhbt-politikken de siste årene. Spesielt nevnte hun felles ekteskapslov og regjeringens tverrsektorielle handlingsplan, der BLD har ansvar for å forankre, koordinere og være pådriver. Handlingsplanen «Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner» ble av Hole trukket frem som det viktigste verktøyet i departementsfellesskapet for å få ting gjort og målt.

Ved hjelp av aktivt arbeid fra interesseorganisasjonene, er mange milepæler nådd. «Vi har mer kunnskap, men samtidig gjenstår mange kunnskapshull,» sa Hole.

Departementsfellesskapet har erfart at arbeidet med lhbt-politikken har utfordret og sprengt opp gamle, tradisjonelle kjønnsroller og kjønnsstereotypier, mente Hole, og har dermed bidratt til å utvikle likestilling mellom kvinner og menn. Dette har gitt drahjelp til mange typer likestillingsarbeid. Hole påpekte at alle personer har et større atferdsrepertoar enn det gamle, utdaterte kjønnsroller tilsier. Gamle stereotypier om lesbiske og homofile er også utfordret og åpnet opp, og multidiskrimineringen som skeive personer med minoritets- eller ikke-vestlig bakgrunn kan utsettes for, er et område med stadig større fokus.

«Et stikkord for arbeidet framover, er å sørge for likeverdige tjenester der ute hvor folk bor og lever sine liv - i kommunene,» sa Hole. Det er der de fleste mottar førstelinjetjenester. Det er der folk går på skolen, oppsøker helsetjenestene, berøres av barnevernet, arbeider, har familier og blir eldre.

Hole trakk frem Bufdir og LHBT-senterets sentrale posisjon som pådriver overfor andre direktorater og andre tjenester enn dem man selv forvalter. Bufdir skal samtidig mestre mainstreaming av lhbt-perspektivet nettopp i eget barnevern, familievern og adopsjon.

For fremtiden stipulerer Hole at når planen går ut i 2012, bør det antakelig være ekstern evaluering mens man samtidig forlenger en del av tiltakene som ikke er i mål.

LHBT-senterets oppsummering av workshopene

Oppdraget i de to workshopene

Oppdraget til gruppene i workshop I, «Målgrupper og tiltak – hva virker?», var å diskutere hvilke av de gjennomførte tiltakene som bidrar til å bedre livssituasjonen til den målgruppa de fikk tildelt. De ble bedt om å fokusere på hvor godt de enkelte tiltakene har virket for denne målgruppa, og om noen undergrupper innenfor målgruppa ikke tilgodeses i Regjeringens handlingsplan. Videre skulle gruppene se framover og komme med forslag til nye tiltak som *bør* gjennomføres. Hensikten med en slik målgruppetilnærming var å få fram om alle eller de fleste undergrupper som faller inn under LHBT-paraplyen er ivaretatt i handlingsplanen, eller om enkelte undergrupper er uteglemt og trenger mer oppmerksomhet i tiden framover.

Til workshop II ble gruppene inndelt etter tiltaksområder i handlingsplanen. Hver gruppe skulle diskutere hva som måtte gjøres for å komme i mål med tiltakene som ennå ikke var gjennomført på «deres» område. I tillegg til spørsmålet om hva som gjenstår, ble gruppene bedt om å notere ned viktige tiltak de mente *bør* gjennomføres på dette området fra og med år 2013. Også denne gangen var gruppene sammensatt av representanter for FoU-miljøene, representanter for lhbt-organisasjonene og representanter for sektormyndigheter.

Handlingsplan som tilnærming

På et overordnet nivå synliggjør workshopene betydningen av å ha en handlingsplan som felles ramme rundt arbeidet for bedre levekår og livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Oppslutningen om konferansen og det engasjementet som kom fram både i gruppediskusjoner og framlegg av gruppearbeidet i plenum, tyder på at de aller fleste av deltakerne oppfatter Regjeringens handlingsplan som et stort skritt i riktig retning. Diskusjonene ser aldri ut til å ha dreid seg om tiltak som *ikke* burde ha blitt gjennomført eller som har hatt negative konsekvenser for målgruppene. Det gruppene stilte spørsmålstegn ved, var snarere om tiltakene var omfattende nok og om det var tilstrekkelig samsvar mellom intensjonene i planen og implementeringen av hvert enkelt tiltak.

Gruppediskusjonene og de skriftlige rapportene fra gruppene viser at kunnskapen om tiltakene i handlingsplanen var nokså variabel, både innad i gruppene og fra én gruppe til en annen. De fleste gruppene la derfor hovedvekten på spørsmålet om hvilke tiltak som *bør* gjennomføres. I det følgende har LHBT-senteret trukket ut det vi vurderer som hovedtrekk fra diskusjonene i gruppene, slik denne er dokumentert i de skriftlige rapportene.

Mer differensierte tiltak

Flere av gruppene trakk fram at det er viktig å vurdere hvorvidt tiltak som rettes mot lhbt-befolkningen generelt faktisk også tilgodeser bifile og transpersoner. Det ble pekt

på at handlingsplanen ofte bruker «lhbt» synonymt med «lesbiske og homofile», eksempelvis i tiltak 8, «Forskning rundt komme-ut-fasen».

Statusrapporten oppgir bøkene «Skapsprengere» og «Gay Kids» som belegg for at dette tiltaket er fullført, men ingen av disse bøkene belyser bifiles erfaringer med å komme ut. Det ble også pekt på at verken handlingsplanen eller de nevnte bøkene går inn på relevansen av begrepet «å komme ut» for bifile og transpersoner. Videre var det usikkerhet knyttet til om bifile er inkludert i tiltak 11, Videreføring av nasjonal innsats mot mobbing. «Har tiltakene for lhbt faktisk utgjort en forskjell for bifile?», spør én av gruppene? Den gruppa som så tiltakene i handlingsplanen opp mot målgruppa «Voksne transpersoner» konkluderte med at: «Bortsett fra LHBT-senteret, finner vi ingen tiltak som er gjennomført i perioden».

Når handlingsplanen skal oppsummeres, blir det dermed viktig å reflektere over hvorvidt de enkelte tiltakene som rettes mot lhbt-befolkningen faktisk inkluderer bifile og transpersoner. Det kan ikke tas for gitt at disse gruppene har nytte av tiltak rettet mot lesbiske kvinner og/eller homofile menn. Det som etterlyses er, med andre ord, større presisjon i tiltakene – de bør være mer skreddersydd i forhold til nærmere definerte målgrupper.

Behovet for differensierte tiltak for homofile menn ble framhevet av en av gruppene. Også homofile menn er sårbare, påpekte de, og det er viktig å arbeide med temaer som er spesielt knyttet til livssituasjonen til homofile menn. Problematikk som ligger i skjæringspunktet mellom rus og seksuelt overførbare sykdommer ble trukket fram som ett område hvor det trengs målrettet innsats mot miljøer av homofile menn. Det kan være mer aksept for illegale rusmidler i enkelte miljøer, og alkohol har ofte en sentral plass på møtesteder som barer og diskoteker. Det kan derfor være påkrevet med særegne tiltak for homofile menn, tiltak som ser seksualitet og seksuelt overførbare sykdommer i sammenheng med rusbruk.

Fare for usynliggjøring

Bruken av lhbt-begrepet i handlingsplanen er ment å signalisere en inkluderende og mangfoldsbejaende innstilling. I handlingsplanen heter det om bruken av lhbt-begrepet at «Regjeringen vil medvirke til større bruk av begreper som nyanserer og gir rom for levd mangfold og at unødvendige stengsler blir bygd ned» (s. 14). Samtidig tyder diskusjonen i flere av gruppene på at en slik begrepsbruk kan føre til usynliggjøring av enkelte av de målgruppene som inngår i lhbt -buketten. Hensynet til å markere at «alle er med» står i et spenningsforhold til hensynet til synliggjøring av hver enkelt målgruppe, og bestemte aldersgrupper innenfor den enkelte målgruppe.

«Bifile har en del særskilte problemstillinger som gjemmes under paraplybegrepet lhbt, så de blir det i realiteten ikke gjort noe med», skrev én gruppe. Som nevnt kom en tilsvarende bekymring til uttrykk når det gjelder transpersoner. Men ikke bare bifile og transpersoner kan føle seg usynliggjort i handlingsplanen, det kan også lesbiske kvinner: «Lesbiske blir fort usynlige i en lhbt-pakke», skriver en gruppe. På samme måten som det fra feministisk hold er blitt hevdet at bruken av begrepet «homofile» om begge kjønn har ført til usynliggjøring av lesbiske (Hegna m.fl. 1999, s. 17), kan det innvendes mot bruken av et kjønnsnøytralt lhbt-begrep at det fører til

usynliggjøring av lesbiske og bifile kvinner og transmenn. Tanken her er at lhbt-begrepet, etter hvert som det blir innarbeidet i alminnelig språkbruk, vil gi langt sterkere assosiasjoner til homofile menn og transpersoner med kvinnelig kjønnsuttrykk enn til lesbiske kvinner og transpersoner med mannlig kjønnsuttrykk.

Som nevnt ønsket de fleste av gruppene mer synliggjøring og mer spissede (differensierte) tiltak for sine målgrupper. Generelt avdekker gruppediskusjonene en spenning mellom behovet for synliggjøring av det spesielle ved de enkelte målgruppene og det å bli sett på som en selvfølgelighet. «Det er viktig å gjøre trans til en selvfølgelighet», oppsummerte en av gruppene.

Det at lhbt-perspektivet skal *mainstreames* (integreres/innarbeides) i alle statlige sektorer er en sentral målsetting i handlingsplanen (jf. punkt 1.2). Mainstreaming av lhbt-perspektivet er et problematisk prosjekt i og med at de fire identitetsgruppene som omfattes av lhbt-begrepet befinner seg på såpass forskjellig nivå når det gjelder synlighet og sosial aksept i den norske allmennheten. Mens lesbiske og homofile er blitt synliggjort gjennom media, organisasjonsarbeid og forskning i flere tiår, har bifile og (spesielt) transpersoner vært langt mindre synlige i offentligheten. Selv om intensjonen med lhbt-begrepet er å trekke bifile og transpersoner opp på samme nivå av synlighet og aksept som lesbiske og homofile, er det en fare for at behovene til de gruppene som representeres av de to siste bokstavene ikke inkluderes (mainstreames) i samme grad som behovene til lesbiske og homofile på ulike politikkområder.

Gruppediskusjonene synliggjør et stort behov for å klargjøre hva som ligger i mainstreaming og hvordan mainstreaming kan bidra til bedre levekår og livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. «Hva innebærer mainstreaming?», spør for eksempel gruppa som tok for seg tiltaksområdet «Forskning og kunnskapsutvikling». I den forbindelse kan det nevnes at LHBT-senteret i sin prosjektplan (2012- vår 2013) tar sikte på å utarbeide og utgi en veileder om mainstreaming som metode for å inkludere lhbt i politikk og tiltaksutvikling i offentlig forvaltning.

Behov for utvikling av lavterskeltilbud

Mange av gruppene peker på at det må bygges opp lett tilgjengelige hjelpetilbud til ulike målgrupper. Et lavterskeltilbud vil si et sted hvor du får direkte hjelp uten henvisning, venting og lang saksbehandlingstid. Slike steder/tilbud har åpningstider som er tilpasset målgrupper og formål (Helsedirektoratet 2011). I allmenn språkbruk bruker også gruppene «lavterskeltilbud» som sosiale og støttende møteplasser.

En gruppe pekte på at det er viktig å få til gode lavterskeltilbud for transer. Som eksempel på et slikt lavterskeltilbud trakk gruppa fram Stensveen Ressurssenter på Østre Toten. Steensveen presenterer seg på hjemmesiden som «et fristed for deg som trenger tid til å prøve ut din identitet». Ressurssenteret tilbyr transpersoner samtale og veiledning, mulighet til å treffe andre i lignende livssituasjon, hårfjerning, brystproteser, make up osv. (Steensveen 2011). Å sikre driften av Steensveen Ressurssenter gjennom permanent offentlig støtte ble foreslått som nytt tiltak av gruppa som tok for seg området fritid og frivillige organisasjoner. Etter LHBT-senterets erfaring er dette et tiltak som har bred støtte blant lhbt-organisasjonene, og vi ser at Steensveen er et tilbud som bør sikres videre drift.

En annen type lavterskeltilbud som etterlyses, er lavterskeltilbud for konfidensiell anmeldelse av trakassering og hatvold. Gruppa som tok for seg unge lesbiske, homofile og bifile pekte for eksempel på at det bør etableres et lavterskeltilbud ved siden av muligheten til å anmelde hatvold til politiet. Begrunnelsen for dette er at man må anta at mange unge lesbiske, homofile og bifile ikke er åpne om sin seksuelle orientering overfor familie og foresatte. Men når en person under 18 år foretar en anmeldelse, har foresatte tilgang til informasjon om anmeldelsen.

Et slikt lavterskeltilbud fins allerede på LLHs hjemmesider (se LLH 2011). Samme gruppe etterlyste dessuten konkrete hjelpemidler og opplæringsmoduler som er spesielt utarbeidet til bruk i arbeid rettet mot unge. Et annet forslag til lavterskeltilbud som kom fram under gruppediskusjonen var fast støtte til åpen støttetelefon for lhbt-personer eller tilsvarende tjeneste på nett.

En form for lavterskeltilbud som flere grupper er inne på, er uformelle, sosiale møteplasser for bestemte undergrupper i lhbt-befolkningen, for eksempel møteplasser for lesbiske i innvandrerbefolkningen, seniorkafé eller andre typer møteplasser for eldre lhbt-personer, samt møteplasser for transungdommer. Etter LHBT-senterets mening er det et stort behov for slike møteplasser lokalt, for alle lhbt-gruppene. Trygge møteplasser kan forebygge psykiske problemer/selvmord, rus og andre helseproblemer. Det å møte likesinnede, å få støtte til å leve som den man er, er et grunnleggende behov, og en viktig del av det organisasjonene kan gjøre for å øke livskvaliteten til lhbt-personer.
Videre pekte minst én av gruppene på behovet for å gjennomføre og synliggjøre kulturarrangementer og festivaler med lhbt-profil i hele landet, også utenfor de store byene.

Generell kompetanseheving om lhbt innenfor offentlige velferdstjenester

Flere av gruppene peker på at det trengs ytterligere kompetanseheving, spesielt blant lærere i skolen, men også blant profesjonsutøvere og ledere i arbeidslivet, helsevesenet og kommunesektoren, for å styrke førstelinjetjenestens beredskap på lhbt-problematikk.
«Det er behov for kunnskap om transing og kjønnsuttrykk i kommunal førstelinje», skriver en av gruppene. Barnehageansatte, lærere, helsesøster, fastleger og psykologer/psykiatere framheves som profesjonsgrupper som trenger mer kunnskap om kjønnsidentitetsutvikling og ukonvensjonelle kjønnsuttrykk blant barn og unge.

Gruppa som diskuterte «Skole og utdanning» trekker fram at tiltak 15 er for veikt og bør gjøres mer forpliktende slik at det *kreves* at profesjonsutdanningene inkluderer lhbt-kompetanse i sine utdanninger. Det er langt fra tilstrekkelig å «synliggjøre viktigheten av» å integrere lhbt-tematikken i relevante utdanningstilbud, mente de. I den forbindelse kan det nevnes at det allerede er utviklet en ressurspakke for undervisning om homofili i profesjonsutdanningene (se Fhiohl 2010).

Gruppa som hadde fått i oppgave å diskutere «Rettslig stilling», påpekte blant annet behovet for ytterligere kompetanseheving om lhbt-perspektivet og hatkriminalitet innenfor politiet og lensmannsetaten (jf. tiltak 56 i handlingsplanen). Dette tiltaket står oppført som påbegynt/videreføres i statusrapporten. Gruppa pekte spesielt på

betydningen av å bruke interesseorganisasjonenes kompetanse i utformingen av opplærings- og bevisstgjøringsprogrammer.

En annen gruppe, den som tok for seg tiltaksområdet «Arbeidsliv», peker på at skolering ikke er tilstrekkelig for å motvirke homofobi og diskriminering, men at det i tillegg trengs «sensitivisering». Med dette tenker gruppa trolig på at direkte kontakt med lhbt-personer i arbeidssituasjoner er viktig for å få til holdningsendring og forebygge mobbing i arbeidslivet (jf. tiltak 29). Arbeidslivsgruppa uttrykte dessuten beklagelse over at tiltak 32, dialogmøter med partene i arbeidslivet, ikke er iverksatt.

Lhbt-problematikk blant innvandrere og personer med innvandrerbakgrunn er et felt hvor det trengs kompetanseheving. Gruppa som så på «Innvandring og integrering» pekte på at folk som jobber i NAV, på asylmottak og i barnevernsinstitusjoner trenger å øke sin kompetanse på og bevissthet om de utfordringer innvandrere som er lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner møter i sine nære omgivelser og i samfunnet for øvrig.

Sosialarbeiderutdanningene blir framhevet som et viktig satsningsområde for slik kompetanseheving. Det pekes også på at UDI må få mer kompetanse om sosiokulturelle mekanismer på lhbt-feltet for å forhindre at asylsøkere sendes hjem til land hvor homofili straffes med fengsel eller døden.

Andre yrkesgrupper som gruppene mente kunne ha behov for kompetanse-heving om lhbt-problematikk er pleiepersonell og andre ansatte i pleie- og omsorgssektoren.

Bredere og bedre kunnskapsgrunnlag

Flere av gruppene var inne på at det trengs mer forskningsbasert kunnskap både om lhbt-problematikk generelt og om bestemte målgrupper. «Arbeidslivsgruppa» etterlyser for eksempel mer kunnskap om hvordan lhbt-personer blir møtt på arbeidsplassene (jf. tiltak 4). Noe forskning er gjort på området, men det trengs en mer omfattende kartlegging som omfatter hele landet og flere typer av arbeidsplasser. Andre områder hvor mer forskningsbasert kunnskap ble etterlyst var psykisk helse blant lhbt-personer, utfordringer knyttet til lhbt-personers bruk av rusmidler og bifiles levekår.

Deltakerne hadde trolig ikke full oversikt over de forskningsprosjektene som er igangsatt av LHBT-senteret, ettersom flere av disse var inne i en anskaffelsesfase da rundebordskonferansen fant sted. Senteret har i 2011 lyst ut ett større og to mindre forskningsprosjekter: «Levekårene til lesbiske, homofile og bifile i Norge», «Dobbelt diskriminert? Å leve som lesbisk, homofile, bifil eller transperson med nedsatt funksjonsevne» og «Livssituasjonen til transpersoner og personer med kjønnsidentitetsproblematikk». I tillegg har Bufdir i årets tildelingsbrev fått i oppdrag å igangsette en kartlegging av lesbiske, homofile, bifile og transpersoners utsatthet for vold i nære relasjoner. Det er også sannsynlig at flere forskningsprosjekter blir igangsatt i 2012.

Flere av gruppene ga uttrykk for at de har forventinger om at LHBT-senteret skal bli et knutepunkt for kunnskapsformidlingen på feltet. En gruppe anbefaler at LHBT-senteret arrangerer et årlig møte hvor forskere setter seg inn i og diskuterer nylig gjennomført og planlagt forskning på feltet. En annen gruppe gir som

hovedanbefaling en større offentlig konferanse med fokus på lesbiske. Hva som er mest hensiktsmessig, å gjennomføre seminarer/konferanser med en bred og inkluderende lhbt-tilnærming eller mer spissede seminarer/konferanser for enkelte målgrupper, er et spørsmål LHBT-senteret vil jobbe videre med.

Litteraturhenvisninger

Fhiohl (2010): *Homofili for profesjonsutdanningene. Ressursspakke 2.0.* URL: http://homoproff.blogspot.com/ (hentet 20.01.12)

Helsedirektoratet (2011): «Psykisk lavterskeltilbud». URL: http://www.helsedirektoratet.no/psykisk-helse-og-rus/psykisk-helsearbeid/lavterskeltilbud/Sider/default.aspx (hentet 20.01.12)

LLH (2011): «Ikke finn deg i det!». URL: http://www.llh.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=1957) (hentet 20.01.12)

Hegna, Kristinn m.fl. (1999): *Levekår og livskvalitet blant lesbiske kvinner og homofile menn*. NOVA-rapport 1/99.

Steensveen (2011): *Steensveen Ressurssenter* (hjemmeside). URL: http://www.marionarntzen.no/stensveens-venner (hentet 20.01.12)

Workshop I

Målgrupper og tiltak – hva virker?

- Hvilke tiltak som er gjennomført siden 2009 bidrar til å bedre livssituasjonen til denne målgruppa?
- Hvilke tiltak burde ha vært gjennomført for å bedre livssituasjonen til denne målgruppa?

Bifile kvinner og menn
Gruppeleder: Åshild Vige

Finnes det bifile? Dobbeltliv

Det er en utfordring at mange begynner prosessen ut av skapet med å definere seg som bifile, for deretter å komme helt ut. Dette skaper et inntrykk av at det ikke faktisk finnes bifile. Mange, spesielt de med etnisk minoritetsbakgrunn, kommer først ut som bifile, og har dermed en mulighet til å gifte seg. De lever et dobbeltliv og har i praksis sex med begge kjønn. Her kommer det også inn et spørsmål om kjønn: Dersom man ikke har en kjønnsidentitet som mann eller kvinne, blir det vanskelig å definere bifili.

Har tiltakene for lhbt faktisk utgjort en forskjell for bifile? Arbeidsgruppa kan ikke huske historier om bifile i Gay Kids eller Skapsprengerne, selv om bøkene er omtalt som lhbt-tiltak. Kanskje man burde begynt i motsatt ende: Hva er utfordringene for bifile? Og blir disse utfordringene ivaretatt i handlingsplanen? Rosa Kompetanse Skole og RESTART (Skeiv Ungdoms skoleprosjekt) har begge som formål å bryte ned normer om seksualitet og kjønn, og dette er også en kamp for bifile.

Bifile defineres ofte ut fra parforhold

Bifile blir ofte definert ut fra hvem de er sammen med i parforhold, og hvis de er single blir de utsatt for heteronormativitet. En bifil som er sammen med en av motsatt kjønn vil oppleve det samme, mens en bifil i forhold med en av samme kjønn blir antatt å være homofil. Bifile vil kanskje ikke føle samme behov for korrigering overfor heteronormativitet? Det blir ”mindre feil” enn overfor lesbiske og homofile. Heteronormativitet skaper også problemer for bifile, og gruppen mener det må rettes mer arbeid mot heteronormativiteten for bifil-gruppen.

Det er lettere å få inn bifil-perspektivet innenfor ikke-monogami. I polyamori-miljøer tar man ikke ting for gitt, og definerer hva som er greit og ikke greit. I parnormativiteten er det mye som tas for gitt.

Bifile og loven

Problemstillingene oppstår idet man som bifil er i et forhold sammen med en av samme kjønn. Hvis ikke havner man i en ”heterobås” juridisk i familiesammenhenger. Er man eksempelvis sammen med en av samme kjønn, har man ikke lov til å adoptere, selv om man er bifil. Det er omvendt dersom man er i parforhold med en av motsatt kjønn.

Likeverdige helse- og omsorgstjenester

Vi har ikke informasjon om prevensjon og kunnskap seksuelt overførbare infeksjoner for menn som har sex med menn og kvinner og kvinner som har sex med menn og kvinner.

Det er en del områder hvor det er vanskelig å trekke frem bifile konkret. Bifile har nytte av kunnskap om menn som har sex med menn og kvinner som har sex med kvinner, men her bør det løftes frem kunnskap om menn som har sex med menn og kvinner og kvinner som har sex med menn og kvinner, for dette mangler vi kunnskap om. Her kommer det også inn et spørsmål om kjønn.

Konkrete tiltak

Forskning og kunnskapsutvikling

Tiltak 1-2: (Inkludere spørsmål om seksuell identitet i SSBs levekårsundersøkelse og gjennomføring av analyse basert på funnene fra SSBs levekårsundersøkelse)
Levekårsundersøkelsen til SSB er veldig viktig fordi den gir konkrete tall! Tallene synliggjør denne gruppa, ikke minst overfor de skeive organisasjonene.

Tiltak 8: (Forskning rundt komme-ut-fasen)
Er bifile tatt med? Problemstilling om homofile som først kommer ut som bifile?

Tiltak 10: (Forprosjekt om en eventuell etablering av et ressurssenter for kunnskap om lesbiske, homofile, bifile og transpersoner og eventuelt opprettelse av senteret)
Ressurssenteret blir forhåpentligvis et godt tiltak for bifile.

Skole og utdanning

Tiltak 11: (Videreføring av nasjonal innsats mot mobbing)
Er synliggjøring av bifile med i anti-mobbeprosjekt?

Oppsummering

Bifile har en del særskilte problemstillinger som gjemmes under paraplybegrepet lhbt, så de blir det i realiteten ikke gjort noe med. En del av tiltakene problematiserer heteronormativiteten, noe som er viktig for bifile, men det er en del andre tiltak som ikke gir så mye for bifil-gruppen. Atferd versus identitet er viktig i denne sammenhengen. Det er en del som er biseksuelle, men som ikke ville definert seg som bifile. Denne gruppen faller litt utenfor.

Levekårsundersøkelsen er bra – der kan man oppgi om man er bifil. Dette er kjempeviktig for å få konkrete tall å vise til, noe som gjør at man ikke kan overse denne gruppa.

Dersom man er sammen med en av motsatt kjønn blir man automatisk ansett som hetero. Dersom man er sammen med en av samme kjønn blir man sett på som homofil. Dine ulike rettigheter er definert ut fra de konstellasjonene du er i mtp parforhold.

Samfunnet trenger ”bi-historier” i skolen, barnehagen osv. ”Lises mor skiller seg fra Lises pappa for å bli sammen med Anne…”

Eldre homofile, lesbiske og bifile
Gruppeleder to grupper: Tone Hellesund/Wenche Solberg-Hansen

Forslag til grupperinger

Vi mangler kunnskap om eldre homofile og lesbiske og bifile og deres liv, variasjon og behov. Arbeidsgruppa etterlyser mer forskning på denne gruppen. Gruppen eldre homofile og lesbiske og bifile er sammensatt, og tiltak kan tenkes i forhold til i hvert fall tre ulike grupper:

- seniorer (+ 55)
- pleietrengende
- barnefrie/barnløse (alderdom, særlig pleietrengende alderdom, kan by på særlige utfordringer for dem som ikke har yngre og nære pårørende)

Seniorer

For seniorene kan en arbeide for at lhbt-perspektivet blir tatt inn i de pensjonsforberedende kursene som mange arbeidsgivere og fagforeninger arrangerer for sine ansatte.

Pleietrengende

Pleietrengende homofile og lesbiske og bifile finnes både på pleieinstitusjoner og i egne hjem. Her er det primære skolering, sensitivisering, bevisstgjøring og kompetanseheving av pleiepersonell. En potensiell utfordring er at ansatte i helsesektoren ofte har en variert kulturell bakgrunn, og denne kan by på særlige utfordringer innenfor skoleringen på lhbt. Lhbt-perspektivet må inn som en del av de ulike helsefaglige utdannelsene. Alle eldre er ikke heterofile!

Møteplasser

Det er viktig med møteplasser, for flere av de eldre har nærmest gitt opp. De har levd i en tid der de ikke kunne stå fram. Arbeidsgruppene ser for seg et seniorsenter for både menn og kvinner samt kafé. De vil utvide LLH seniorkafé, ha kontakttelefoner og starte besøkstjenester.

Generelt

Lhbt-perspektivet må inn både på ledelsesplan og grunnplan i kommunene. Frivillige organisasjoner står for mye omsorg og arbeid i eldresektoren, og det er viktig å få til samarbeid og kursing med disse.

Lhbt som kulturell tilnærming

Lhbt-perspektivet bør ikke bare settes på dagsordenen gjennom en omsorgs- og pleietilnærming, men også som en kulturell tilnærming.

- Tilby seniorsentre en ”homomatpakke” (à la ”Den kulturelle matpakken”). Kulturinnslag, ”homo i gamle dager” etc
- Trekke fram de gode eksemplene og bringe erfaringer fra disse videre. For eksempel fra Bekkestua seniorsenter
- Lhbt-perspektiv på eldreidrett
- Lhbt-perspektiv i Turistforeningen, Pilegrimsferder for homofile og lesbiske og bifile etc
- Sette lhbt-perspektiv på dagsordenen gjennom medier og sosiale medier som ”Vi over 60”, ukeblader, en TV-serie om eldre à la Jentene på Toten, med rikelig lhbt-innslag
- Utarbeide brosjyrer og materiell som kan utdeles på eldresentre, legesentre, kjøpesentre og andre steder der eldre oppholder seg
- Utarbeide nettbasert informasjon, og lage en egen e-læringsside om alderdom og lhbt-befolkningen

Lhbt i eldresektoren

Generelle tiltak for eldre må være for alle eldre, også eldre fra lhbt-befolkningen. Det ble understreket at dette må være hovedmål/hovedtiltak, og at eventuelle egne lhbt-seniorsentre og lignende eventuelt må være ekstratiltak når mer presserende behov er ivaretatt. Lhbt-perspektivet må inn som en del av et mangfoldsperspektiv og mangfoldsarbeid i eldresektoren.

Samarbeid på tvers

For å få et lhbt-perspektiv integrert på alle nødvendige nivåer, trengs det samarbeid med en rekke etater, for eksempel BLD, Kunnskapsdept, Arbeidsdept, Helse- og omsorgsdept, Fornyingsdept, Helsedirektoratet, Seniorsaken, Frivillighetssentraler, Nasjonalforeningen for folkehelsen, Norske Kvinners Sanitetsforening, LLH etc.

Oppsummering

Eldre homofile, lesbiske og bifile er en spesiell gruppe, da våre eldre i dag har levd i en periode hvor det har vært ulovlig å stå åpent fram. Mange i denne gruppen har trukket seg tilbake, har vært lukket og er skeptiske.

Arbeidsgruppene ønsker at lhbt-perspektivet skal inn i et bredere mangfoldsperspektiv på eldresektoren. Eldre er ingen ensartet gruppe, men bør delgrupperes.

Både innenfor det sosiale og det helsemessige aspektet står mye ugjort. Det bør opprettes møteplasser og pleiepersonell må læres opp til å ikke utsette de eldre for heteronormativitet.

Homofile menn
Gruppeleder: Hilde Bryhn

Helse

Økt fokus på seksuell praksis i helsetjenestene vil medføre en mer målrettet helsehjelp. Dette er viktig for homofile menn. Rosa Kompetanse er et svært positivt bidrag, og på helsestasjons- og skolehelsetjenesten er de viktige i komme-ut-fasen. Helsestasjons- og skolehelsetjenesten må fortsatt arbeide for å stå bedre rustet til å støtte ungdom i komme-ut-fasen. Man må få bevissthet om heteronormativitet her og i skolen.

Arbeidsgruppa foreslår å styrke tiltak rettet mot foreldre til unge lhbt-personer, eksempelvis ved å lage en håndbok med informasjon til foreldrene til barn og unge i komme-ut-fasen.

I dag holder mange seg unna kjente hiv-positive som smittevernstrategi. Homomiljøene må ta større ansvar for ikke å utstøte hiv-positive.

Psykisk helse og hiv

Psykososial oppfølging av hiv-positive er viktig. Forebyggende arbeid når det gjelder psykisk helse med lavterskeltilbud og en egen rådgivningstjeneste om hvordan man mobiliserer eget nettverk som nydiagnostisert må prioriteres.

Skole

UkeSex (et nettbasert opplæringsprogram for grunnskolen) og seksualundervisning generelt gjør lærerne oppmerksomme på heteronormativitet. Arbeidsgruppa ønsker fortsatt innsats mot seksualundervisningen, særlig på kompetansekrav og læringsmål til lærere. UkeSex er et godt tiltak, men hvordan gjennomfører lærerne i praksis?

I en arbeidsmiljøundersøkelse hadde lærere større usikkerhet knyttet til seksuelle minoriteter enn andre profesjonsgrupper i kommunen.

Innsats mot mobbing er sentralt for å bedre livssituasjonen til homofile menn.

Forskning

Homofile menn er en stor gruppe innenfor lhbt, og det vil alltid være et tema. Heteronormativitet, for eksempel overfor eldre lhbt-personer, er det egentlig ikke gjort noe på.

Levekårsundersøkelse er gjennomført, men det er grunn til å være litt kritisk til SSBs anbefaling om ikke å arbeide videre med dette.

Profesjonsgruppene

Det å forstå heteronormativitet må handle om profesjonalitet og være en del av profesjonen. Forståelse må ikke anses som personlige meninger og holdninger. Dette gjelder helsepersonell, lærere, sosialarbeidere, politi, i eldreomsorgen og i hjemmetjenestene. Profesjonsgruppene trenger bistand i dette arbeidet, og holdninger og kunnskap på helsestasjoner og helsesøstre bør undersøkes.

Rus

Det er sårbarhet for rus blant homofile menn, så det er viktig å arbeide med rustematikk. Rusetaten er altfor lite på den skeive arenaen. Dette er kompetanse som lett kan overføres, men man holder seg hos de stereotype rusmisbrukerne.

Rus kan deles inn i to felt:

1. *Rusomsorgen* har stor grad av heteronormativitet. Erfaringene i forhold til skeivt sexsalg høres ofte ikke.
2. *Rus som rekreasjon* er det du ofte ikke ser ute på gata, men på fester og i utelivet. Her mener arbeidsgruppa at skadereduksjon står sentralt. Dette gjelder med tanke på hiv-forebygging og indre og ytre press for homofile menn. Hva er en god homo? Rusmidler benyttes ofte og er positivt for noen og negativt for andre. Med skadereduksjon tenker vi ikke-moralisme. Rasjonelle valg er ikke nødvendigvis det samme som helsefremmende valg, og dette er det viktig å ta med seg i arbeidet med homofile. Rus er ofte tverrsektorielt, og man snakker sjelden om sex i sammenheng med rus.

Arbeidsliv

Dialoger mellom partene i arbeidslivet er ikke gjennomført. LO, YS og andre fagorganisasjoner har både midler (for eksempel FoU-midler) og programvedtak/policy. De bør utfordres til å bruke mer ressurser på å bidra til å gjennomføre tiltak.

Det er viktig å bruke andre sektorer enn de statlige og skape et bedre samarbeid mellom aktørene.

Oppsummering

Det er viktig at profesjonsgruppene i velferdsstaten innarbeider lhbt-bevissthet som et perspektiv på alt man driver med.

Man må få en annen type tilnærming til rusproblematikk, og tenke skadereduksjon, ikke rus som et klassisk sosialt problem.

Det er behov for et lavterskeltilbud innenfor psykisk helse, ikke minst i erkjennelsesfasen av egen seksuell orientering.

Et av tiltakene som ikke er gjennomført, er at man skal ha en dialog med partene i arbeidslivet, og her kan man gjøre mye hvis man får til et samarbeid mellom flere parter. Her kan man benytte ressurser utenfor det statlige apparatet og hente mye på en samlet innsats.

Mer målrettet helsehjelp vil være svært fordelaktig i komme-ut-fasen, og en håndbok til foreldre av barn som kommer ut bør lages.

Lesbiske kvinner
Gruppeleder: Marna Eide

Egne tiltak for lesbiske

Det bør være egne tiltak som retter seg mot lesbiske. Samtlige av tiltakene retter seg mot lhbt, så kvinner blir usynliggjort og ikke prioritert. Når man ”mainstreamer” er taperen i dette ofte lesbiske eller kvinner som har sex med kvinner og transpersoner. Det er ofte ikke nok tanker rundt hvordan tiltakene skal rette seg spesifikt mot lesbiske kvinner. En hovedanbefaling er at man får en større offentlig konferanse med fokus på lesbiske – med utgangspunkt i kapitteloverskriftene i tiltaksoversikten.

Forskning og kunnskapsutvikling

Mer forskning om lesbiske og megling i barnefordelingssaker og samlivssaker: Det mangler kompetanse hos de ansatte i familievernet.

Lesbiske innvandrere

Det er få synlige lesbiske med etnisk minoritetsbakgrunn, og få som deltar i sosiale felleskap som for eksempel Skeiv Verden. Hvordan skaper man møteplasser for lesbiske i innvandrerbefolkningen?

Likeverdige og gode helse- og omsorgstjenester

Lesbiske med rusproblemer og dårlig psykisk helse blir ikke fanget opp. Særlige tiltak ønskes.

I forhold til psykisk helsevern er det lite som har vært gjort ute i kommunene, særlig når det gjelder unge lhbt-personer.

Helse

Lesbiskes helse, både psykisk og fysisk, inkludert seksuelt overførbare infeksjoner og uønskede svangerskap bør få mer fokus. Et særlig fokus på unge lesbiske, komme-ut-fasen og eldre lesbiske ønskes.

Norge i det internasjonale samfunnet

Mye bistand gis til hiv-prevensjon, og bistanden styrker organisasjoner som jobber for menn, ofte med menn i alle ledende posisjoner i organisasjonene. Mye gis til menn som har sex med menn og transkvinner som har sex med menn.

Det blir gitt lite til rettighetsarbeid: Norge bør generelt bruke mer på rettighetsarbeid, med særlig fokus målgruppene lesbiske og transmenn.

Oppsummering

Lesbiske blir ofte usynlige i en lhbt-pakke. Det er ingen særlige tiltak i handlingsplanen rettet spesielt mot lesbiske. Gruppa foreslår en større konferanse med basis i de ulike kapitlene i tiltaksplanen med utgangspunkt i lesbiske. Det handler om å skaffe et godt kunnskapsgrunnlag om lesbiske.

I representative studier scorer lesbiske dårlig på psykisk og somatisk helse.

Hvilke sosiale møteplasser kan dannes for lesbiske innvandrere?

Kvinner og hiv bør også løftes frem som et tema. Det går årlig store summer til hiv-forebyggingsorganisasjoner som jobber for menn som har sex med menn eller transkvinner som har sex med menn. Det er generelt for få midler til rettighetsarbeid og altfor få som ser på rettighetene til lesbiske og transmenn generelt.

Unge lesbiske, homofile og bifile
Gruppeleder: Susanne D. Øvergaard

Skole og undervisning

Lhbt må inn på pensum hos lærere og barnevern for å unngå heteronormativitet. Det bør besørges at det finnes en etterutdanningsmodul som omfatter lhbt, og en bør se om de lærer om dette. Dette kan gjøres tilgjengelig på nettet.

Sjikane og diskriminering

Språkbruk i den norske skolen trenger en holdningsendring. Arbeidsgruppa ønsker nulltoleranse for bruk av ”homo” som skjellsord og at det kommer en reaksjon dersom noen bruker det. Gruppa foreslår at det kommer et rundskriv fra departementet til skolen om at dette skal gjennomføres. Diskriminering mot homofile bør likestilles med for eksempel rasisme og antisemittisme under loven.

Organisering

Man bør stimulere elevrådene for eksempel via elevorganisasjonen til å ta tak i lhbt-tematikken. En mulig inngangsport kommer fra elevene selv til å arrangere dialog mellom aktører, elevorganisasjoner, lhbt-organisasjoner, utdanningsforbund, lektorlag, elev- og læringombudene, Kunnskapsdepartementet osv, som alle har ansvar for det psykososiale miljøet på skolen.

Hjelpemidler

Hvor er Gay Kids-boka? Hvordan brukes den? Dersom den brukes, kan resultatene analyseres for å ta en evaluering av effekten? LHBT-senteret bør lage moduler til bruk i frivillige organisasjoner, ikke kun organisasjoner på feltet.

Trans mangler

Transpersoner er ikke nevnt, og det finnes jo unge i den gruppen som burde ha tettere samarbeid på kjønnsidentitetsspørsmål og seksuell orientering.

Etniske minoriteter

Lhbt-ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn er i en særlig vanskelig situasjon, og det er også ungdom som går på skole med høy andel minoritetsungdom. Skoler med elever med høy andel av elever med etnisk minoritetsbakgrunn må prioriteres som satsingsområde.

Registrering av hatvold

Man bør se på hvordan man registrer hatvold. Det bør være et lavterskeltilbud som ikke nødvendigvis er politiet. Er man under 18 år får for eksempel foresatte tilgang til denne informasjonen. For alle er ikke det trygt om de får vite dette. Da anbefaler faktisk politiet å la være å anmelde. Det er mye satsing på fysisk vold.

Generelt

Det er viktig med forbilder og trygge voksne å snakke med. Dette er et felt alle må jobbe med, ikke kun LHBT-senteret. Det må gis starthjelp til skoler hvor de ikke har en ledelse som tar tak i lhbt-tematikken fordi de er redde for reaksjonene dette kan ha. Det bør også være fritidstilbud. Tiltak 9 i handlingsplanen må følges opp, så det er nulltoleranse mot enhver form for diskriminering på bakgrunn av seksuell legning.

Oppsummering

Det bør være et lavterskeltilbud til ungdom under 18 for konfidensiell registrering av hatvold så ikke foresatte blir informert.

Arbeidsgruppa ønsker nulltoleranse for bruk av ”homo” som skjellsord og at diskriminering mot homofile bør likestilles med for eksempel rasisme og antisemittisme under loven.

Det er viktig at vi jobber mot at det snakkes om ”vi” og ”dem”, også i ordlyden på det som sendes ut. Snakk om kjærlighet og valøren av det i stedet!

Voksne transpersoner/personer med

kjønnsidentitetsproblematikk
Gruppeleder: Aase Schibsted Knudsen

Ingen gjennomførte tiltak

Bortsett fra LHBT-senteret, finner vi ingen tiltak som er gjennomført i perioden.

Levekårsundersøkelse burde vært gjennomført. Dette ba gruppen om for 15 år siden, for man trenger å vite hvordan transpersoner har det. Vi vet ingenting om det, og har heller ikke sikre tall på hvor mange transpersoner det er i Norge.

Vi burde også harmonisere det norske kjønnsbegrepet med resten av Europa. Man bør ha rett til å selv bestemme hvilket juridisk kjønn man tilhører uten å måtte operere seg. Det bør jobbes mot kravet om sterilisering.

Ønskede tiltak:

Helse:

- Rikshospitalets monopol bør oppheves
- Kompetansen hos allmennhelsetjenesten bør bedres
- Norge bør følge WPATH sine anbefalinger og følge deres ”standard of care”. Hvordan bør man behandle transpersoner? Det skal være mulig for personer å velge å bare delvis endre kroppen, for eksempel bare fjerne bryst og ikke fjerne eggstokker. Endring av kjønnsorganene bør være sekundært, og det utseendemessige bør være primært (fjerning av skjegg med videre). Den enkelte skal selv kunne bestemme hvilke tiltak som er nødvendige
- Mangel på behandlingstilbud fører blant annet til ulovlig import og bruk av hormoner. Dette er langt fra risikofritt
- Iverksette tiltak mot selvmord. I en undersøkelse fra USA med 6000 deltagere var andelen transpersoner som hadde forsøkt selvmord på 46%

Diskriminering:

- Diskrimineringsloven må også eksplisitt gjelde transpersoner, og diskrimineringsgrunnlaget må gjelde både identitet og uttrykk
- Innarbeide mangfoldsbegrepet i Forsvaret. Vi har eksempler på mennesker som er avskjediget som direkte årsak av at de er transpersoner
- Begrepet kjønn må tas vekk fra offentlige dokumenter der dette ikke er påkrevd. Tokjønnsmodellen bør forkastes

Generelt:

- Det bør gis opplæring om transemnet i profesjonsstudier, for eksempel for psykologer, primærleger, sykepleiere, men også politi, toll og andre som har utstrakt kontakt med mennesker. De må som et minimum vite hvor de skal sende disse menneskene videre
- Lavterskeltilbud må få støtte. Ressurssentre som Stensveen er helt avhengige av offentlig støtte for å kunne gi et fullgodt tilbud til transpersoner. Det er de ressurssvake som lider og trenger støtte til opphold. NAV må få midler til å støtte opp om transpersoner. Det finnes kompetanse på området, og den må tas i bruk

Oppsummering

Transpersoner må få rett til også å bare få utført deler av behandlingen (for eksempel uten krav om sterilisering eller endring av genitalia). Arbeidsgruppa oppfatter det som krenkende at man i Norge må velge enten eller dersom man skal få juridisk kjønnsbytte. Norge bør følge WPATH sine anbefalinger, og la enhver velge hva som skal opereres selv.

Transemnet må inn i profesjonsstudiet.

Det er svært viktig å få støtte til gode lavterskeltilbud for transer. De svakeste blir skadelidende fordi det ikke gis støtte.

Diskrimineringsloven må også eksplisitt gjelde transpersoner.

Egentlig har jeg ikke sett for meg at jeg skal leve så veldig lenge. Hva er vitsen? Livet er uansett midlertidig. Ikke har det noen mening i seg selv heller.

Tone Sommerland i boken Mann er da kvinne

Unge transpersoner/unge med kjønnsidentitetsproblematikk
Gruppeleder: Line Halvorsrud

Kjønnskunnskap inn i skolen

Man trenger kunnskap om kjønn inn i skolen. Barn og unge vet ofte tidligere at det er problematikk knyttet til kjønnsidentitet enn til seksualitet. Det er viktig å sikre at Rosa Kompetanse også handler om transpersoner.

Lhbt-kunnskap inn i skolen

Det trengs mer kunnskap om lhbt generelt i skolen, og spesielt inn i undervisningen av profesjonsutøverne. Det er altfor mange ting som tas for gitt. Folk må være bevisst på mangfold og problematisere normen.

Barn med annet kjønnsuttrykk

Barn som har et annet kjønnsuttrykk som små må møte forståelse fra voksne rundt seg, eksempelvis fra barnehageansatte, førskolelærere, lærere i skolen og lignende. Voksenpersoner i barnas omgivelser som mener at måten barna utrykker sin identitet på er feil eller galt kan gjøre svært stor skade for disse barna.

Det er behov for en kunnskap om transing og kjønnsuttrykk i kommunal førstelinje. Barna trenger å utforske og å ha noen å prate med uten at dette blir sykeliggjort. Dette er ikke alltid et tema for psykiatrien. Det er forsket på disse barna og de har det i hovedsak som andre barn, men med litt mer angst.

Ungene trenger en trygg base, ikke behandling. Det bør opprettes en gruppe med kompetanse som kan reise rundt og holde foredrag for folk som jobber i skole og barnehage og lignende om barn og kjønn.

Ungdomsperspektivet

Det er viktig at Skeiv Ungdom blir involvert når de er snakk om sentrale lhbt-spørsmål, spesielt i høringer og lignende slik at man får med ungdomsperspektivet.

Trans en selvfølgelighet

Det er viktig å gjøre trans til en selvfølgelighet. Det handler ikke om å akseptere andre, men at det er en selvfølgelighet at det finnes transfolk eller folk med et annet kjønnsuttrykk.

Transkunnskap inn i helsevesenet

Det er viktig å støtte folk til å være åpne, men verden må gjøres klar til å ta imot disse barna og ungdommene. Her må det spesielt fokuseres på psykiatri og fastleger! Disse må få kunnskap om transbarns velfungering.

Tiltak i handlingsplanen
Tiltak 51: (Bedre oppfølging av barn og ungdom med alternativ kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk)
Tiltaket er ikke konkret nok og ikke påbegynt. Arbeidsgruppa foreslår som en forlengelse av dette følgende tiltak:

Mer kunnskap
Kunnskap om de faktiske forholdene for transing blant barn og unge og deres sosiale og mentale fungering til barnehageansatte, lærere, helsesøster, fastleger og psykologer/psykiatere. Det er viktig å fokusere på at disse barna kanskje har det bra og ikke er syke, forstyrrede eller har behov for en diagnose.

Kunnskapssenter for skolering
Det bør vurderes å opprette kunnskapssenter som kan drive med skolering av de ovennevnte yrkesgruppene. Disse kompetansesentrene må ha ambulerende team som kan rykke ut og bidra med kompetanse der behovene måtte oppstå. Det gjør at tilbudene kan iverksettes der barn og unge bor.

Inkludere trans-ungdomsperspektivet
Perspektivet bør inkluderes i sektormyndigheter og den offentlige forvaltningen, og arbeidsgruppa mener da at Skeiv Ungdom i større grad må involveres i disse prosessene med blant annet høringsrunder.

Skape sosiale møteplasser
Støtte til skeive kafeer og sommerleirer i regi av eksempelvis Skeiv Ungdom for å skape sosiale møteplasser for transungdommer bør opprettes slik at transungdom kan komme et sted å være i majoritet.

Oppsummering

Arbeidsgruppa finner at kun tiltak 51 går kun og direkte på unge transpersoner. Barn med et annet kjønnsuttrykk sykkeliggjøres. Det er ikke nødvendigvis noe i veien med barna. Skolen kan bidra til å normalisere oppfatningen av gruppen – men hvordan kan vi nå ut til de som jobber med barn så de får mer kunnskap? Tiltaket er lite konkret.

Selv om man er velfungerende i det miljøet man er i, hadde det vært bra for transungdom å få møteplasser der de er i majoritet.

Det er viktig at verden blir klar til å ta imot barn og unge som transer eller har et annet kjønnsuttrykk. For å oppnå det trengs det langt mer kompetanse i førstelinja og mer kunnskap om feltet. Arbeidsgruppa foreslår et ambulerende kunnskapssenter.

Workshop II

Fram mot 2013 – hva gjenstår?

- Hva må gjøres for å komme i mål med de tiltakene som ennå ikke er gjennomført på dette området?
- Hva er de viktigste tiltakene som bør gjennomføres på dette området fra og med 2013?

Forskning og kunnskapsutvikling
Gruppeleder: Agnes Bolsø

Forskning gir forståelse, ikke "sannheten"

Det er en forståelse for at forsking vil gi oss sannheten. Det kan være mer formålstjenlig å tenke på en annen måte. Forsking kan gi oss forståelse for noen fenomener og glimt av hvordan virkeligheten er og hvordan den kan være. Det er lite sannsynlig at den kan fortelle hos hvordan vilkårene er for alle:

- Vet vi noe om hvordan kjønn blir konstruert?
- Hvordan finner folk ut om seg selv og kjønn?
- Hvordan blir folk til det de er?

Vi bør la de subjektive historiene komme frem i forskning slik at vi kan få en dyperegående forståelse. Det bør derfor være en forskningskritisk diskusjon i forhold til hva slags forskning vi vil ha, og hva forsking egentlig forteller oss.

Det er også viktig å ha konferanser og møter hvor dette kan diskuteres. Her ønskes ett møte i året hvor man kan drøfte forskning på området, og hva som har skjedd det siste året på forskingsarenaen.

Hva er mainstreaming?

Hva innebærer maninstreaming? Man må selvfølgeliggjøre lhbt i alle sammenhenger. Dette vil ha innvirkning på hva slags forskning vi får. Det kan forekomme at andre sektorinteresser blir dominerende for forskningen hvis man ikke har forskning spesifikt på denne gruppen.

Problematisert

Diskusjon rundt hvorvidt det er en utvikling i forskingsmiljøene at dagens kjønnsforskningsprogram ikke videreføres, men skal inn i alle forskningsprogram i Forskningsrådet. Dette kan føre til at kjønnslikestilling på ulike arbeidslivsarenaer prioriteres og for eksempel transperspektivet forsvinner. Det er et ønske om forskning på hvordan barn av transpersoner har det, jamfør tiltak 6.

Anbefaling

LHBT-senteret arrangerer et årlig møte hvor interesserte forskere leser og diskuterer aktuelle forskningsarbeider og planer om forskning i lhbt-feltet. Møtet uttaler seg til senteret om kvalitet og relevans.

SSB inkluderte seksuell identitet i Levekårsundersøkelsen for 2008. Resultatene demonstrerer hvor vanskelig det er å få statistisk signifikante resultater for seksualitetsrelatert helse og levekår, og hvor vanskelig det dermed er å få forskning som gir en klar retning for politiske tiltak.
(Se Tor Morten Normann http://www.ssb.no/ssp/utg/201002/02/)

Dette innebærer at en bør diskutere grundig, og ett for ett, de muligheter og begrensninger som ligger i forslagene til forskning som arbeidsgruppen fikk til diskusjon.

Gruppen var ellers særlig opptatt av hvordan folk finner ut om seg selv og etter hvert blir den de blir.

Skole og utdanning
Gruppeleder: Åse Røthing

Generelt

Arbeidsgruppa påpeker at det er få tiltak i handlingsplanen som er knyttet til skole og utdanning, og at dette er påfallende når veldig mange er opptatt av dette feltet og når dette er et felt som berører alle barn og unge i Norge. Handlingsplanen er veldig lite ambisiøs på dette feltet, og det er svært kritikkverdig. I den grad det er mulig bør ambisjonene heves betraktelig i de tiltak som fortsatt ikke er ferdig gjennomført.

Sjikane og mobbing

Menneskerettighetsperspektiv på lhbt-sjikane
Det er viktig å se nærmere på det som framstår som et menneskerettighetshierarki: Antisemittisme og antirasisme (samt islamofobi) prioriteres høyt, mens hatvold mot homofile kommer lengre ned på listen. Det er helt avgjørende med et menneskerettighetsperspektiv på vold, mobbing og trakassering mot lhbt-personer.

Definering av mobbebegrepet
Mobbebegrepet er for vidt og uklart. Det bør spisses slik at antimobbearbeidet kan treffe i forhold til spesifikke grupper som utsettes for spesifikke former for mobbing. Her tenker vi spesielt på hatvold mot lhbt-personer med etnisk minoritetsbakgrunn, som ofte er religiøst begrunnet, og andre dobbelt- og trippelmarginaliserte grupper. Det er også viktig med tiltak rettet mot mobbere med etnisk minoritetsbakgrunn. Her er det viktig med et interseksjonelt perspektiv.

Det brukes 6 millioner til tiltak mot antisemittisme i skolene. På bakgrunn av omfang burde det brukes minst like mye på tiltak mot lhbt-relatert mobbing. Lhbt-relatert mobbing kan med fordel knyttes til det samme arbeidet for å vise paralleller i menneskerettighetsrelatert arbeid i skolen.

Generelt

Antimobbearbeid og diskrimineringsarbeid knyttet til lhbt-feltet må i større grad ses i sammenheng med øvrig menneskerettighetsarbeid i skolen.
Tiltakene må kort og godt bli mer ambisiøse.

Tiltak 11 (Videreføring av nasjonal innsats mot mobbing):
Dette tiltaket kan ikke fullføres, men må kontinuerlig videreføres. Det bør presiseres bedre hvordan mobbing er relatert til seksualitet og kjønn. Skolens antimobbearbeid bør utfordres til å bli tydeligere på problemstillinger knyttet til seksualitet og kjønn. Her er det behov for kompetanseheving blant lærere og andre ansatte på skoler.

Tiltak 15 (Synliggjøre viktigheten av å integrere lhbt-tematikken i relevante utdanningstilbud og forskningsprosjekt):
Dette punktet er altfor veikt. Synliggjøring har lite for seg, det må legges politisk press på relevante utdanningstilbud for å få dem til å bidra til økt kompetanse. Det må kreves at utdanningene inkluderer lhbt-kompetanse i sine utdanninger, for det er ikke tilstrekkelig å kun bidra til å synliggjøre betydningen av denne kompetansen og tematikken.

Familiepolitikk
Gruppeleder: Lise Lindalen

Regelendringer for å bli foreldre

Reglene bør endres slik at barn kan ha flere juridiske foreldre.
Man bør muliggjøre for menn som lever med menn eller alene å få barn, og gjøre det lettere for kvinner som lever med kvinner eller alene å få barn.

Opplæring av terapeuter

Parterapeuter bør også trenes i å kunne rådgi andre familiekonstellasjoner. De bør hete samlivs- eller forholdsterapeuter.

Støttegrupper

Pårørende barn og familie bør få tilbud om støttegrupper.

Kompetanseheving

Det bør presenteres alternative livshistorier for barna gjennom barnehage og skole.

Kompetansen til BUP må økes slik at de kan rådgi barn og unge som ønsker eller må stå frem med sin legning/væremåte. Kompetanseheving blant ansatte i barnehage, skoler samt helsepersonell som kommer i kontakt med barn, er vesentlig.

Fritid og frivillige organisasjoner
Gruppeleder: Håvard B. Øvregård

Tiltak 25 (Sikre økonomisk støtte til Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH), Skeiv Ungdom og andre organisasjoners om arbeider for å bedre livssituasjonen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner):

- Transpersoner har ikke vært tilstrekkelig ivaretatt under tiltak 25, og dette bør endres
- Det bør bli gitt fast støtte til åpen støttetelefon eller eventuelt tilsvarende tjeneste på nett
- Lokale eller opphold for enkeltpersoner som trenger hvile, hjelp, samtale eller en møteplass bør sikres. Det er i dag Stensveen Ressurssenter som kan utføre dette. Denne støttesenterfunksjonen må ivaretas, og bør prioriteres økonomisk

Transpolitisk nettverk i LLH, Foreningen for Transpersoner og Stensveen Ressurssenter bør koordinere søknad om støtte som ivaretar arbeid for å bedre livssituasjonen for transpersoner. Eventuelt kan dette gjøres sammen med Harry Benjamin Ressurssenter (HBRS) for å koordinere dette med arbeid for den gruppa HBRS representerer.

Tiltak 26 (Integrering av lhbt-perspektiver innen idretten):
Dette er greit ivaretatt, men tiltak 9 (Forskning og utviklingsarbeid i idrettssammenheng) må gjennomføres!

Tiltak 27 (Støtteordningen ”Mangfold og inkludering”):
Det må undersøkes i hvilken grad dette tiltaket bidrar til å iverksette *denne* handlingsplanen.

BLD bør gjennomføre det de vurderer – informasjon om i hvilken grad det blir gitt støtte til tiltak relatert til seksuell orientering og kjønnsidentitet.

Tiltak 28 (Støtte til kulturarrangementer/festivaler for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner):
Hva betyr det at tiltaket er ”Fullført” og ”Videreføres” (Statusrapport 2011 s. 20)? Det er veldig lettvint å kvittere dette som ”fullført” bare basert på sporadisk støtte til Skeive Dager/Oslo Pride. Etter det vi kan se er ikke tiltaket gjennomført.

Det er behov for å synliggjøre kulturarrangementer og festivaler med lhbt-profil i hele landet, og det er mange slike lokale arrangementer. Dette tiltaket må vurderes ut fra hvordan en støtter arrangementer og festivaler med bredde i forhold til geografi, tematikk og interessegrupper.

Eksempelvis vil Stensveen Ressurssenter, Likestillingssenteret på Hamar og Skeiv Ungdom Innlandet (og eventuelt flere) arrangere en ”Mangfoldsuke”. Kan denne få støtte her?

Foreslåtte nye tiltak:

- Midler til permanent støttefunksjon for transpersoner, (nemnd under tiltak 25). I praksis gjelder dette å sikre Stensveen Ressurssenter, som i dag er den eneste instansen som har denne støttefunksjonen for organisasjonene på området.
- Ressursside på nett i regi av LHBT-senteret med lærings-/kursressurser for frivillige organisasjoner. Dette er lett tilgjengelig og enkelt å bruke for tillitsvalgte og andre som ikke har spesiell kunnskap eller bakgrunn på feltet. Det bør også gis støtte til informasjon, foredrag med mer om transtematikk.

Arbeidsliv
Gruppeleder: Arne Backer Grønningsæter

Ingen fullførte tiltak

Det er ingen av tiltakene som er fullført, men noen er påbegynt.

Diskriminering i jobbsøknadsprosessen

Er det diskriminering i jobbsøknadsprosessene? Er det særlig ille i religiøse organisasjoner? Dette varierer sikkert fra bransje til bransje. Et positivt eksempel er aspirantopptaket i UD. De vil ha et mangfold. Det å representere en minoritet, være homo/lesbisk eller fra en utkant vil bli vurdert positivt.

Åpenhet på arbeidsplassen

Når folk ikke er åpne i forbindelse med søknader, blir det mer komplisert. Tausheten på arbeidsplassen er en utfordring, for det blir en usynliggjøring. Enkelte møter underliggende holdninger i arbeidsmiljøer en burde kunne forvente mer av. Det er behov for å gjøre mer med diskriminerende praksiser og holdninger lokalt.

Vi ønsker at det skal være et mangfold i arbeidslivet, at arbeidsgiver skal være bevisst på at dette finnes og at en ser ressursene i dette mangfoldet.

Tiltak 4 (Forskning om hvordan lesbiske, homofile, bifile og transpersoner blir møtt på arbeidsplassene):
Det er gjort et prosjekt i regi av KS og Bergen kommune, men det er klart behov for en mer landsomfattende kartlegging. En trenger kunnskap om flere typer arbeidsplasser.

Åpenhet som problemstilling. Det er behov for mer og bedre kartlegging av forholdene i arbeidslivet.

Tiltak 29 (Tiltak for holdningsendring i arbeidslivet):
Det holder ikke med skolering. Det må være en sensitivisering. Bevissthet om språk og mekanismer som oppleves som ekskluderende.

Det er mye usynlig diskriminering. Her er det en sammenheng med tiltak 30 under.

Tiltak 30 (Regelverket for opplæring for verneombud og arbeidsmiljøutvalg):
Det trengs sensibilisering like mye som konkret skolering på saker. Det må etableres en bevissthet om heteronormativitet i dagliglivet på arbeidsplassen.

Tiltak 31 (Dialogmøter med partene i arbeidslivet):
Nødvendig å følge opp, det er meget beklagelig at dette ikke er gjort.
Hele arbeidslivsfeltet er en viktig ressurs. Fagbevegelsen må utfordres til å handle lokalt. NHO, KS osv. burde utfordres til å komme på banen. Her er det mye ressurser å hente.

Tiltak 32 (Gjennomgang av den statlige arbeidsgiverpolitikken):
Fokus på å rekruttere personer med lhbt-bakgrunn på samme måte som andre grupper, eksempelvis ved å oppfordre lhbt-personer til å søke i stillingsannonsene.

På dette punktet var det en viss uenighet i arbeidsgruppa. Noen synes det kan bli et problem hvis kompetansen ikke betyr så mye lenger ved ansettelser.

De viktigste tiltakene som bør gjennomføres fra 2013 og framover

- Innføring av rapporteringsplikt
- LDO bør får et sterkere mandat på dette feltet
- ”Sensibilisering” for lhbt-tematikk i lederopplæring, da det er like viktig å skape en forståelse for at dette er viktig som å formidle konkret kunnskap
- ”Sensibilisering” i HMS-opplæring
- Mer forskning og kartlegging av arbeidsmiljø, holdninger i arbeidslivet og opplevelse av å være lhbt-person på forskjellige arbeidsplasser
- Utfordre arbeidsgiverorganisasjonene til å tenke nasjonale strategier og lokale tiltak
- Utfordre fagbevegelsen til å tenke nasjonale strategier og lokale tiltak
- Forebygging av diskriminering, trakassering og mobbing
- Behov for mer fokus på T-en og på folk med tilhørighet til flere minoriteter samtidig

Innvandring og integrering
Gruppeleder: Richard Ruben Narvesen

Bedre kompetanse

Mer forskning ønskes, samt økt kunnskap og kulturkompetanse i UDI og Landinfo. Vi trenger en mer human politikk når det gjelder homofile asylsøkere samt kompetanseheving hos de som jobber i NAV, på asylmottak, på barnevernsinstitusjoner og på utdanningene, eksempelvis i sosialarbeiderutdanningene.

Synliggjøring

Det er viktig å synliggjøre lhbt-arbeid i samebefolkningen. Samene er en del av "oss". De har spesielle forhold, så det bør opprettes et lhbt-senter i Kautokeino eller Karasjok. Synliggjøring her er viktig. Det er mange av de samme problemene som eksempelvis hos muslimer, som oppgir æresrelaterte problemer, familie og utstøtelse. FN har en erklæring om å synliggjøre urbefolkningen, så det bør komme en statlig innstilling. En nettside skal bygges opp, men det er veldig lite. Mer ressurser bør tilfalle Skeiv Verden og Antirasistisk Senter, og la dem ta opp lhbt. Det bør også være et registreringssystem for vold og trusler uten anmeldelse.

Nettverk på asylmottak

Det bør være eneromsmuligheter på asylmottak. Få nettverksmuligheter.

Integrering av lhbt-temaer i norskopplæringen må bli bedre. Tiltak som fremmer liberale forståelser av religion og viser at religion kan forstås på flere måter er viktige.

Tiltak 34 (Dialog med landsdekkende organisasjoner på innvandrerfeltet):
Her trengs en ny strategi, for det etniske minoritetsmiljøet er redd for å bli "norskt". Skeiv Verden bør styrkes, og egenorganisering. Man bør rekruttere politikere med innvandrerbakgrunn. Endringen bør komme innenfra. Regjeringen bør støtte tiltak innad i de organisasjonene og kanskje foreslå debatter. Det bør rettes fokus på menneskerettighetsperspektiv og norsk lov.

Konkret forslag: Få det inn i de andre dialogene. La det bli en del av mangfoldsbegrepet, la det bli en allmennkunnskap.

Tiltak 36 (Opplæring av mottaksansatte og driftsoperatører):
Bedre opplæring av mottaksansatte, mer fokus her enn film. Dette anser vi som mer nyttig.

Tiltak 37 (Styrking av fokus i informasjonsprogrammet i statlige mottak for asylsøkere):

Film asylsøker: Minoritetsrådgivere fra IMDi burde være med å lage filmen. Filmen er laget med "norske øyne", og asylsøkere vil ikke forstå. Menn går for eksempel hånd i hånd i hjemlandet uten at de er kjærester. Informasjonsfilmer må være kultursensitive, da det finnes ulike kulturoppfatninger. De fleste innvandrere kommer på familiegjenforening.

Bedre informasjon om lhbt på norskkursene.

Tiltak 38 (Utarbeidelse av retningslinjer for behandling av asylsaker der kjønnsrelatert forfølgelse er et tema):
Retningslinjene til UDI i asylsaker er ikke gode nok. UDI må få bedre kompetanse på sosiokulturelle mekanismer. Skeiv Verden opplever at flere blir sendt hjem tross hjemlandets innstilling (homofili straffes med fengsel eller døden).

Likeverdige helse- og omsorgstjenester
Gruppeleder: Rolf Angeltvedt

Tiltak i handlingsplanen som ennå ikke er fullført:

Mangel på kunnskap om transpersoner liv. Det er utfordringer på standarder. Rapport om evaluering av Rikshospitalet er savnet.

Tiltak 42 (Økt satsing på kunnskap om lesbiske, homofile, bifile og transpersoner i helsebiblioteket.no):
Lhbt-kunnskap mangler i mange ledd i helsetjenesten. Denne kunnskapen må forankres i LHBT-sentret, som må finne viktige kilder tilpasset ulike profesjoner og sektorer og koble dette til blant annet helsebiblioteket.no

Tiltak 43 (Implementering og synliggjøring av kunnskap om lesbiske, homofile, bifile og transpersoner):
Lhbt-perspektivet må inn tidlig inn til alle nasjonale planer i alle sektorer. Lokale konferanser om lhbt er ikke akkurat det som står under tiltaket. Være obs. på grupperingene trans og eldre prioritert i Helsedirekterotaet.

Tiltak 46 (Rådgivning på nett og telefon):
Det som er viktig her er mainstreaming. Rosa Kompetanse skolerer og tilbyr kvalitetssikret og oppdatert kunnskap. Dette er i prosess. Informasjonen som ligger der må være er kvalitetssikret med korrekt kunnskap.

Tiltak 47 (Økt fokus på lesbiske, homofile, bifile og transpersoner i psykisk helsevern):
For lite om de som jobber med psykisk helse. Det er motstand mot ny kunnskap, og dette må være en prioritert oppgave fremover. Sende konkret over til Avdeling for psykisk helseansvarlig i Helsedirektoratet.

Tiltak 48 (Økt fokus på lesbiske homofile, bifile og transpersoners bruk av rusmidler):
Når opptrappingsplanen for rus går ut i år bør lhbt-kunnskap og utfordringer bli inkludert i det videre arbeidet.

Tiltak 49 (Prøve ut program for selvmordsforebygging for unge lesbiske, homofile, bifile og transpersoner):
VIVAT er i bevegelse. Viktig med lhbt-perspektiv i VIVAT.

Tiltak 50 (Styrket forebygging i forhold til hiv-smitte og bedre oppfølging av mennesker som lever med hiv):
Aksept og mestring. Øke testfrekvens og sikre selvhjelp i hiv-arbeidet. Vi må se på hva som funker. Hiv-positive bør få psykososial oppfølging. Miljøene må gjøre sitt på inkludering. Selvorganisert selvhjelp. Et regjeringsoppnevt utvalg bør gjøre en grundig jobb på dette.

Rettslig stilling – politi og påtalemyndighet
Gruppeleder: Trine Hinna

Tiltak 56 (Opplæring i lesbiske, homofile, bifile og transpersoner-perspektiv og hatkriminalitet):
Bruke interesseorganisasjonenes kompetanse inn i opplæring og kampanjer.
Lære å være åpne for at de politi/påtale møter ikke følger normen og ikke nødvendigvis er heterofile, men kanskje skjult homofil eller annet.

Tiltak 58 (Gjennomgang av registreringssystemet over hatkriminalitet):
Få frem at registrering og rapportering er viktig, påtale og dom er ikke det eneste målet. Det skal være en opplevelse av at det nytter å anmelde. Få frem "belønningen" ved å anmelde, og at hatkriminaliteten kan gå ned på sikt ved at omfanget blir kjent og temaet blir satt på dagsorden.

Tiltak som bør gjennomføres:

- Mulighet for anonym anmeldelse. Eks England.
- Gjennomgang av skjemaer. Starte med å kartlegge hvilke skjemaer det er mulig å utforme på nytt med tanke på lhbt. Endre der hvor det er mulig og egentlig uproblematisk selv om "det har alltid stått på denne måten". Kan det være nødvendig med mer krevende tiltak som lovendring?
- Innføre et tredje kjønn på diverse registreringsskjemaer.
- Innhente mer kunnskap. Det er mange delte meninger på feltet. Analysere LDOs saker.
- Samarbeide om tallmaterialet, flere alternativer enn å anmelde eller *ikke* anmelde. Rapportering.
- Lhbt-asylsøkere til Norge. Se til andre lands praksis. Homofili som grunnlag for asyl. Se på dem som en sosial gruppe som trenger beskyttelse.
- Innføre "juridisk kjønn".
- Ellers videreføre og videre*utvikle* allerede iverksatte tiltak.

Appendiks

Deltakerevaluering av rundebordskonferansen «Skeivt nok?»

Oppsummering

Generelt sett er LHBT-senterets inntrykk, både fra evalueringsskjemaene og fra uformelle kommentarer og henvendelser under og etter konferansen, at deltakerne var meget fornøyde med å få mulighet til å møtes og gi tilbakemelding på Regjeringens handlingsplan.

Av over 50 deltakere, fikk vi inn 26 evalueringsskjemaer. Grunnen til at det ikke kom inn flere skjemaer, er trolig at skjemaene ble utdelt mot slutten av dagen, og at en del deltakere var nødt til å gå før tiden. De sidene ved rundebordskonferansen som ble vurdert mest positivt, var møteledelsen, programmet i sin helhet og engasjementet hos deltakerne, tett fulgt av lanseringen av LHBT-senteret, sted og fasiliteter og Workshop 1. På alle disse punktene svarte tre fjerdedeler eller flere av deltakerne «Meget bra». Det er verdt å merke seg at ingen av de som fylte ut skjemaet benyttet svarkategorien «Mindre bra». Hovedinntrykket er derfor at deltakerne var overveiende positive til det de hadde vært med på.

Årsaken til at evalueringen av «Workshop 2» og «Skeivt nok? Kommentarer fra organisasjonene» ikke ble fullt så positivt evaluert, kan være at disse programpostene kom mot slutten av dagen hvor både deltakerantallet og energinivået på de deltakerne som var igjen var lavere enn første halvdel av dagen. Evalueringsskjemaet inneholdt dessuten en rekke utsagn om positive sider ved møtet, egne opplevelser av møtet og problemer/utfordringer. Deltakerne ble bedt om å sette ring rundt de fem av utsagnene de mente passet best. De positive utsagnene som ble ringet rundt flest ganger var «Alle kom til orde», «Diskusjonene ga nye perspektiver» og «Jeg føler at jeg påvirket resultatet». Dette tyder på at deltakerne opplevde at graden av medvirkning var høy og at det dreide seg om reell medvirkning. At såpass mange i tillegg markerte på skjemaet at de hygget seg, følte seg trygge og opplevde at de var med på noe viktig, styrker dette inntrykket, selv om enkelte mente at det ble for lite tid til diskusjon.

	Mindre bra	Passe	Meget bra
Sted og fasiliteter:		6	18
Programmet i sin helhet:		5	20
Møteledelse:		3	21
Engasjement hos deltakerne:		5	20
Åpning av dagen (Arni/Hanne):		9	17
Workshop 1:		7	18
Lanseringen:		7	19
Innlegg: Framtidens lhbt:		9	17
Workshop 2:		13	10
Skeivt nok? Kommentarer fra org.:		10	9

Vi ba deltakerne om å sette ring rundt 5 av 30 utsagn om rundebordskonferansen. Noen få satte færre eller flere, alle er tatt med:

Positive utsagn om møtet:
Alle kom til orde: 13

Diskusjonene gav nye perspektiver: 11

Jeg føler at jeg påvirket resultatet: 10

Føler jeg var med på noe viktig: 9

Vi har gitt gode råd: 9
Gjennomtenkt agenda: 8

Respekt for alle synspunkter: 7

Alle tok ansvar for godt møte: 6

Dype samtaler: 3

Det beste var lanseringen!: 3

Utsagn om egen opplevelse:
Jeg har hygget meg: 10

Følte meg trygg: 10

Inspirert!: 7

Jeg hadde noe viktig å bidra med: 7

Veldig sliten nå!: 3

Jeg ble litt for passiv: 2

Kjedet meg: 1

Egne ord:

Familieølelse: 1

Mer Rosa Kompetanse i det offentlige,
UDI, NAV, Helsevesen! 1

Utfordringer ved møtet som kan rettes til neste gang:

For lite tid til diskusjoner: 6

Savnet plenumsdiskusjoner: 4

Mer grunnlagsmateriale på forhånd: 4

Viktige perspektiver kom ikke fram: 1

Møtet var for langt: 1

Mye prat, lite konkret: 1

Lanseringen tok fokus bort: 1

Ingen valgte:

Gruppeleder overkjørte

Dårligere enn forventet

Tror ikke det har betydning i praksis det vi snakket om

Sterk uenighet i gruppa

Noen få overtok diskusjonene

Ser ikke poenget med møtet

Deltakere

Sektormyndigheter (og andre myndigheter):

Hilde Bryhn
Hilde er rådgiver i Helsedirektoratet og arbeider med seksuell helse og den nasjonale hiv-strategien. Lhbt-perspektivet er svært viktig i deres arbeid. Hilde er samfunnsviter med sosialpsykologi, helsepsykologi og marginalisering som hovedemner. I tillegg har hun en bred akademisk bakgrunn med både internasjonal rett, religionshistorie, statsvitenskap og prosjekt- og ledelsesstudier. Hun har bakgrunn fra Røde Kors nasjonalt og internasjonalt, og fra Forsvarsdepartementet.

Nina Søimer Andresen
Nina er utdannet statsviter fra universitetene i Oslo og Gøteborg. Hun har tidligere jobbet i Kommunal- og regionaldepartementet, men arbeider nå i Avdeling psykisk helse og rus i primærhelsedivisjonen i Helsedirektoratet. Nina er koordinator for regjeringens handlingsplan for lhbt på de tiltakene som ligger til Helsedirektoratet.

Håvard B. Øvregård
Håvard er prosjektleder ved Norges idrettsforbund med prosjektet «Med idretten mot homohets».

Trine Hinna
Trine har vært seniorrådgiver i Politidirektoratet fra 2001 i Arbeidsgiver- og administrasjonsavdelingen/HR-seksjonen. Hun har en cand. polit med hovedfag i psykologi. Hun har tidligere jobbet for Forsvaret (som offiser) og Forsvarsdepartementet. Hennes arbeidsområde i dag er mangfold - kjønnslikestilling, etniske minoriteter, nedsatt funksjonsevne, seksuell orientering/kjønnsidentitet og alder.

Ingvild Hoel
Ingvild har embetseksamen i sosiologi fra 1988, og har deretter jobbet med alkohol- og rusmiddelrelaterte problemstillinger innenfor både forsknings- og forebyggingsfeltet. I perioden 1992-2001 var hun seksjonssjef/avdelingsdirektør i Rusmiddeldirektoratet. I 2001 begynte hun i Politidirektoratet, og er i dag ansatt som seniorrådgiver i Seksjon for forebygging og kriminalitetsbekjempelse, der hun jobber med strategiske analyser, kriminalitetsanalyser, statistikk, kriminalitetsforebyggende metoder mm. Hatkriminalitet har de senere årene vært et av hennes arbeidsområder.

Cathrine Halsaa
Cathrine er seniorrådgiver i Utenriksdepartementet i Seksjon for menneskerettigheter og demokrati. Hun jobber spesielt med menneskerettigheter

og seksuelle minoriteter, og oppfølging av dette arbeidet gjennom Norges arbeid i FN og Norges ambassader. Cathrine er samfunnsgeograf, og har tidligere jobbet i Norad og FN og Verdens Matvareprogram.

Elisabeth Vigerust
Elisabeth er seniorrådgiver og jurist i BLD. Hun arbeider med menneskerettigheter og diskrimineringslovgivning, blant annet den nye loven om forbud mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.

May Hege Frydenlund
May Hege er seniorrådgiver i Bufdirs Seksjon for familie og oppvekst. Hun har nasjonalt fagansvar for arbeidet inne lhbt i familievernet og er master i sosialt arbeid, klinisk sosionom i barne- og ungdomspsykiatri og familieterapeut.

Gro Knutsen
Gro er utdannet barnevernspedagog og arbeider som seniorrådgiver i Avdeling for kvalitet i barneverntiltaki Bufdir. Hun sitter nå i en arbeids- og referansegruppe som er knyttet til kompetanseheving av barneverninstitusjoner og fosterhjem. Generelt er Gro opptatt av at vi trenger mer kunnskap om barn og unge med LHBT-utfordringer og at tiltakene i Bufetat er tilstrekkelig sensitive slik at barn og unge med slike utfordringer også får god hjelp og støtte.

Hanne Grasmo
Hanne er prosjektleder ved LHBT-senteret i Bufdir, og har utdannelse som sosiolog og pedagog. I NSB, SV og i eget firma Sølvkorn as, har Hanne arbeidet med prosjektledelse, organisasjonsutvikling og holdningsendring. Hun har mange års erfaring fra media, som skribent, forfatter, forskningsformidler og redaktør. Hun har spesielt kompetanse innen samliv og seksualitet, og har blant annet skrevet *Kjærlighetsboka – en bok for unge om sex,* en master om samlivspalter og holdt kurs og foredrag i 25 år. På fritida har Hanne engasjert seg i diverse skeive organisasjoner og i kvinnepolitisk utvalg.

Hans Wiggo Kristiansen
Hans Wiggo er sosialantropolog og seniorrådgiver ved LHBT-senteret i Bufdir. Han har mer enn ti års erfaring med forskning om lesbiske og homofiles livsvilkår, livsløp og historie. Han disputerte i 2004 over doktoravhandlingen *Kjærlighetskarusellen*, basert på elder homofile menns livshistorier og har publisert flere artikler om homoseksuell identitet og historie. I 2008 utga han boka *Masker og motstand. Diskré homoliv i Norge 1920-1970*.

Anna Bjørshol
Anna er seksjonssjef for Seksjon for sosial inkludering ved Bufdir, hvor LHBT-senteret er plassert. Hun har mange års erfaring fra offentlig sektor, og er utdannet sosiolog.

Andreas Nilsson
Andreas er elev- og lærlingombud i Akershus Fylkeskommune. Han jobber med Opplæringslovens §9a, som sier at alle elever og lærlinger under videregående opplæring har rett til et godt fysisk og psykososialt miljø på skolene som fremmer helse, trivsel og læring. Derfor går arbeidet med lhbt-spørsmål i hans jobb blant annet ut på å jobbe for åpenhet, toleranse og at diskriminering ikke skal forekomme på fylkeskommunens skoler.

Ove Buvarp
Ove er nyvalgt medlem av LOs familie- og likestillingspolitiske utvalg i Oslo og Akershus. Der er han representant for Fagforbundet. Ved deltakelse og stand på Skeive dager prøver de å synliggjøre LOs likestillingspolitiske arbeid. Standen er et treffpunkt for LO-medlemmer, og de oppfordrer alle til å delta i paraden. Ove er utdannet sykepleier.

Knut Oftung
Knut er seniorrådgiver ved LDO.

Forskere og fagpersoner:

Janneke van der Ros
Janneke er statsviter og kjønnsforsker. Hun er seniorforsker ved Likestillingssenteret, Hamar og førsteamanuensis ved Høgskolen i Lillehammer og underviser i samfunnsvitenskapelige metoder. Janneke er opptatt av kjønnsmakt, likestillingsprosesser og institusjonalisering og interseksjonalitet og skal fremover arbeide med forskning om levekår og livskvalitet for transpersoner og personer med alternativ kjønnsidentitet og -uttrykk og kjønnsidentitetsproblematikk.

Aase Schibsted Knudsen
Aase er en (transkjønnet) kvinne, er gift og har tre barn. Hun forsker og underviser i fjernsynsproduksjon ved TV-fag på Høgskolen i Lillehammer. I 1997 fortalte hun de nærmeste om sin kvinnelige kjønnsidentitet, og i 2002 gikk hun offentlig ut under en pressekonferanse på Gjøvik. Hun har siden arbeidet for å øke livskvaliteten for transpersoner i Norge, blant annet ved å spre kunnskap gjennom forelesninger og ved selv å stå frem i presse og kringkasting, senest i "Viggo på Lørdag". Hun har vært medlem i flere nordiske foreninger fra 1996, og er nå nestleder i Transpolitisk Utvalg i LLH.

Åse Røthing
Åse er forsker ved Universitetet i Oslo og har blant annet forsket på undervisning om seksualitet i skolen, med vekt på hvordan hetero- og homoseksualitet framstilles. Hun har også analysert hvordan seksualitet tematiseres i læreplaner og lærebøker. Sammen med Stine H. Bang Svendsen har hun blant annet

skrevet boka "Seksualitet i skolen. Perspektiver på undervisning" (Cappelen 2009), som retter seg mot lærere og lærerstudenter og som har stort fokus på lhbt-tematikk. Høsten 2011 og vinteren 2012 er Røthing engasjert av LLH som foreleser på prosjektet "Rosa Kompetanse Skole", som er finansiert av Kunnskapsdepartementet. Prosjektet er et prøveprosjekt, men LLH søker om midler til å videreføre arbeidet.

Arne Grønningsæter
Arne er førstelektor/forsker ved Institutt for sosiologi og sosialt arbeid. Han er knyttet til Praxis sør som prosjektleder for prosjektet «Kunnskapsutvikling i barneverntjenesten». Han har også 50% stilling i FAFO.

Tone Hellesund
Tone er seniorforsker ved UNI Rokkansenteret. Hun har forsket på ikke-heteroseksualitet i fortid og nåtid, bl.a. på livene til kvinneorienterte "peppermøer" i perioden 1880-1940, på unge homofiles fortellinger om selvmordsforsøk og på ulike grupper som lever utenfor konvensjonelle kjernefamilier i Europa i dag.

Esben Esther Pirelli Benestad
Esben Ester er norsk lege og sexolog. Hin har gitt ut bøkene *Transseksualisme (2002), Transekjønn og diagnoser* (2004), *Penisatlas* (2005) og *Sexologi i praksis (1997/2006) og Kjønn i bevegelse (2001)* sammen med sin ektefelle Elsa Almås. Esben Esther er ansatt ved Høyskolen i Agder.

Elsa Almås
Elsa er psykolog, familieterapeut og spesialist i klinisk sexologi. Hun er ansatt ved Høyskolen i Agder. Hun har utgitt bøkene *Sexologi i praksis (1997/2006) og Kjønn i bevegelse (2001)* sammen med sin ektefelle Esben Esther Pirelli Benestad og boken *Sex og sexologi* (Universitetsforlaget).

Anbjørg Ohnstad
Anbjørg er førsteamanuensis i Psykologi ved HIOA, Institutt for sosialfag. Tema for Phd i 2009: "Lesbiske identiteter - skeive bevegelser". Hun har publisert internasjonale og nasjonale artikler om lhbt-temaer, og utgitt fagbøker innen sosialt arbeid: *Den gode samtalen* (Samlaget 1993), *Lesbiske og homofile i møte med helse og sosialtenesta* (Samlaget 2006, i samarbeid med Kirsti Malterud) og *Psykologi for helse og sosialarbeidere* (Cappelen, 2010, i samarbeid med Tore-Johan Ekeland, Grethe Norhelle og Oddmar Iversen). Anbjørg arbeider også som privatpraktiserende psykolog for lesbiske og homofile og har gjort det i 28 år.

Agnes Bolsø
Agnes er tilsatt ved Institutt for tverrfaglige kulturstudier ved NTNU og har skrevet en doktoravhandling i sosiologi om lesbisk sex (Power in the erotic: feminism and lesbian practice). Hun har også publisert artikler og kronikker på norsk om pornografi, prostitusjon, gjensidighet og erotisk symbolikk med utgangspunkt i

den. Deltakelse i prosjektet ‘Når heteroseksualiteten må forklare seg’ resulterte i boken ‘Folk flest er skeive’ (2010), der hun kobler endringer i norsk homo- og transpolitikk til en diskusjon om forståelser av seksuelt begjær. Hun har de senere år vært en aktiv kritiker av norsk homopolitikk, og er kjønnsforsker med samfunnsengasjement på tema som seksualitet, kjønn, Israel-Palestina og annet solidaritetsarbeid.

Richard Ruben Narvesen
Richard Ruben er utdannet sosionom og masterkandidat i sosialt arbeid ved Høgskolen i Oslo og Akershus, hvor han i 2010 skrev den kvalitative studien: "Bestem deg, er du homo eller muslim?" "Jeg er et menneske!". Han har ledet en nettverksgruppe for lesbiske, homofile og bifile med innvandrerbakgrunn gjennom Skeiv Verden Oslo med støtte fra Helsedirektoratet, og arbeider nå som veileder ved NAV Asker.

Interesse- og brukerorganisasjoner:

Rolf Martin Angeltvedt
Rolf har vært leder av Helseutvalget siden 2003, men har jobbet med hiv og aids siden Helseutvalget siden 1994. Han har markedsføringsbakgrunn og har jobbet tidligere som tegnspråktolk. Helseutvalget, som ble etablert i 1983, har med Rolf som leder navigert seg fra å være en rent hiv-forebyggende organisasjon til å inkludere alle helsemessige skjevfordelingsaspekter blant sammekjønnselskende mennesker i sin forebyggingsportefølje. Veien dit har alltid blitt forankret i forskning- og erfaringsbasert kunnskap i utveksling med kvalifiserte samarbeidspartnere.

Åshild Marie Vige
Åshild Marie Vige har vært leder i Skeiv Ungdom siden april 2011. Før det var hun leder i organisasjonens internasjonale utvalg og medlem i det samme utvalget hos LLH. Våren 2010 deltok hun på en utveksling mellom Skeiv Ungdom og Gay and Lesbian Coalition of Kenya, finansiert av LNU og Fredskorpset. Åshilds hjertesaker innen LHBT er kjønnsmangfold/trans, arbeidet for å fjerne straffeloven § 155 og øvrig hiv-arbeid, internasjonalt solidaritetsarbeid og arbeidet mot diskriminering og for mangfold i skolen.

Line Halvorsrud
Line er politisk nestleder i Skeiv Ungdom og fulltidsstudent. Hun har bakgrunn fra Skeiv Ungdom, elevorganisasjonen, elevdemokrati og politiske verv. Innen lhbt-feltet er det informasjonsarbeid innen skolen og rettighetskamp for transpersoner, samt opplysningsarbeid om trans som er hennes hovedfelt, men hun jobber med et bredt spekter av politiske saker. Line er også opptatt av å bygge en sterk og vital ungdomsorganisasjon som kan jobbe for både sosiale møteplasser for ungdom, men også som kan være en naturlig politisk aktør i saker som angår den skeive befolkningen.

Susanne Demou Øvergaard
Susanne jobber i dag som generalsekretær i Skeiv Verden. Hun har hatt verv i Skeiv Verdens ungdomsgruppe og jobbet i homomiljøenes uteliv i 6 år.

Elias Hamza (Elias Fjellstad)
Elias kom til Norge fra Palestina og kom i kontakt med Skeiv Verden i 2007. Etter at han selv fikk støtte og hjelp fra Skeiv Verden ønsket han å bidra for å støtte andre og meldte seg som frivillig i organisasjonen som en kulturformidler, tolk og kontaktperson. Han har han vært prosjektleder og styremedlem og har også hatt verv som økonomiansvarlig i Skeiv Ungdom. Han er nå en aktiv frivillig i Skeiv Verden. Som en lhbt-person med innvandrerbakgrunn har han av og til representert den delen av målgruppen til Skeiv Verden som har vanskeligheter med å representere seg selv og ikke kan være åpne om sin legning.

Magne Richardsen
Magne har vært aktiv i homobegevelsen siden midten av 90-tallet. Han jobbet som ungdomssekretær i LLH, hvor han jobbet frem det som senere har blitt Skeiv Ungdom. Samtidig arbeidet han med homofiles ungdomstelefon og frem til 2006 med LLHs internasjonale arbeid. Han var med å starte Skeiv Verden i 2004, hvor han har vært meget aktiv siden som styreleder og ansatt.

Reidun Campbell
Reidun heter Truls Haugan, men benytter navnet Reidun Campbell i kvinnelig kjønnsuttrykk. Reidun har vært "utegående" transperson i fem år,
og har vært leder for FTP-N i fem år. Reiduns hovedmål er at alle transpersoner skal tørre å leve åpent, og være stolte av å være det. Reidun/Truls er ingeniør, og har jobbet hovedsakelig i oljebransjen i 40 år.

Lise Lindalen
Lise er senioringeniør av yrke og er medlem i Forening for Transpersoner (FTP-Norge) og i LLHs transnettverk. Hun er opptatt at av det skal gis et fullgodt behandlingstilbud og juridisk vern til alle transpersoner uavhengig om de ønsker kirurgi eller ikke, samt å synliggjøre transgruppen for å avmystifisere gruppen og gi alternative rollebilder til yngre mennesker. Mange mennesker som kommer i kontakt med foreningene og/eller helsevesenet har ikke fullt ut definert seg i kjønnsmangfoldet, men føler seg presset inn i en for snever definisjon. Lise er opptatt av en språkbruk som gir rom for alle og gir menneskene dette gjelder tid til å finne seg selv i mangfoldet.

John Jeanette Solstad Remø
John Jeanette er transpolitisk aktivist, foredragsholder og foreleser. John Jeanette har vært leder i Foreningen for Transpersoner to ganger i perioden 1986 – 2004 og nestleder i Menneskerettsalliansen (2011) og i støtteforeningen Stensveens Venner (2010). John Jeanette har særlig prioritert arbeidet for at transpersoner og kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk skal få fullt diskrimineringsvern

i det norske lovverket. Delaktig i utformingen av regjeringens lhbt-handlingsplan (2009-2012).

Arne Walderhaug
Arne har vært aktiv i homobevegelsen i over 30 år. Blant annet var han grunnlegger av bladet Blikk og redaktør de første tolv årene. Senere har han vært involvert i Skeive dager og leder for Euro Pride da dette ble arrangert i Oslo i 2005. De siste seks årene har han vært aktiv i internasjonalt lhbt-arbeid i LLH og leder organisasjonens prosjekt i Nepal. Walderhaug har også jobbet i HivNorge side 2005.

Andrés Lekanger
Andrés har tidligere ledet studentforeningen Skeivt Forum, og sittet i sentralstyret til Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Han er ansatt i prosjektstilling i Prostituertes interesseorganisasjon (PION), med prosjekt rettet mot menn som selger sex til menn. I tilegg til å være aktivist i PION, er han medredaktør i Albertine, utgivelsen til PION.

Morten Sortodden
Morten er ansatt i Prostituertes Interesseorganisasjon (PION) som feltarbeider i 50% stilling med hovedfokus på menn og transpersoner som selger sex. Sitter som PIONs representant i styret til HivNorge. Han jobbet aktivt som aktivist og i en treårs periode ansvarlig for frivilligarbeidet i PLUSS, forløperen til HivNorge fra 1990-1997. Morten jobber også med skeiv internasjonal solidaritet gjennom nettverket Queers4Palestine.

Bård Nylund
Bård er leder i LLH og ansvarlig for alle LLHs prosjekter. Han har bakgrunn fra Helseutvalget, Helsedirektoratet, Frelsesarmeens rusomsorg og Norsk Sykepleierforbund, og er spesielt opptatt av helse og levekårsspørsmål, sosiale ulikheter i helse, menneskerettigheter og diskrimineringsspørsmål.

Mathias Holst
Mathias er ansatt hos Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner som rådgiver i Rosa Kompetanse. Han har utdanning innen informasjon og samfunnskontakt og administrasjon og ledelse. Mathias har mange år bak seg innen PR- og kommunikasjonsbransjen, og har også arbeidet noen år i Forsvaret.

Marna Eide
Marna har i en årrekke vært involvert i internasjonalt solidaritetsarbeid for å styrke rettighetene til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Hun har siden 2008 vært prosjektleder for LLHs internasjonale satsning i Øst-Afrika og Sør-Asia. I perioden 2004-2006 koordinerte hun Skeiv solidaritet, en årlig kampanje under Skeive dager i Oslo. I perioden 1998-2008 ledet hun en spesialgruppe

med spisskompetanse på menneskerettighetsbrudd på grunnlag av seksuell orientering og kjønnsidentitet for Amnesty Internasjonal Norge. Hun har også engasjert seg for å styrke rettighetene til homofile og lesbiske med etnisk minoritetsbakgrunn. I 2003 var hun medforfatter av den første rapporten om homofile og lesbiske med innvandrerbakgrunn i Norge, og hun var med på å grunnlegge Skeiv Verden, som hun var daglig leder for i 2004-2005.

Oddvar Thorbjørnsen
Oddvar er juridisk rådgiver i LLH, og prosjektleder for "Rosa Kompetanse Justis". Han er utdannet sykepleier og deretter jurist. Nå har han hovedfokus er ovennevnte prosjekt, samt generelle juridiske og praktiske spørsmål vedrørende lhbt. Prosjektet er todelt; En kampanje mot lhbt-befolkningen for å få opp prosentandelen som anmelder hatkriminalitet. I tillegg utvikles og iverksettes et skoleringsopplegg ut mot politiet for å gi dem "rosa kompetanse", det vil si økt kunnskap om lhbt-befolkningen. Prosjektet er på sikt tenkt utvidet mot blant annet domstoler og kriminalomsorg.

Stein Wolff Frydenlund
Stein leder transpolitisk utvalg i LLH, og har vært styremedlem i LLH Bergen. Han er aktiv i Amnestys lhbt-nettverk og tok initiativ til SVs homonettverk. Nå er han spesielt engasjert i transpolitiske saker, men er generelt interessert i hele lhbti-spekteret. Hans faglige bakgrunn er pedagogisk utdannelse og hovedfag i administrasjon og organisasjonsvitenskap. Ansatt som norsklektor ved Austrheim vidaregåande skule.

Camilla Constanse Strøm-Rødseth
Camilla er nestleder i LLH Bergen og Hordaland, og har vært aktiv i LLH siden 2002. Hun er opptatt av alle spørsmål rundt lhbt, men har spesielt fokus på familiepolitikken.

Wenche Solberg-Hansen
Wenche er tidligere redaktør, journalist og informasjonsleder. Hun har vært engasjert i frivillig arbeid for LLH siden 1997, og er i dag sekretær i LLH Senior. Fra januar 2012 vil hun jobbe som seniorrådgiver i LLH Oslo og Akershus. Wenche holder foredrag om seniorarbeidet i regi av LLH Senior, en ny undergruppe i LLH og er opptatt av hverdagen til eldre lesber, homofile, bifile og transpersoner.

Eirik Roen
Eirik er styremedlem i seniorgruppa til LLH Oslo og Akershus og har vært aktiv i homobevegelsen i 40 år.

Fredrik Hossmann
Fredrik er kunstner og forfatter og han er en av initiativtakerne til PolyNorge, et norskspråklig forum for polyamorøse i Norge. Har holdt verksteder i bl.a. kommunikasjon, kjærlighet og rollespill. Polyamori er betegnelsen på det å ha

kjærlighetsforhold til flere mennesker samtidig, hvor alle de involverte vet om hverandre og aksepterer situasjonen. Polyamori er uavhengig av de involvertes legning, og fokus er at det er flere forhold samtidig istedenfor en av gangen og etter hverandre.

Marion Arntzen
Siden 1996 har Marion utviklet Stensveen Ressurssenter til å bli et fysisk "førstelinjetilbud" for transpersoner. Hun har bygget opp en unik uformell spisskompetanse om mennesker med "transproblematikk". Våren 2010 viste NRK2 tv-serien "Jentene på Toten" med utgangspunkt i Stensveen Ressurssenter og 10 transpersoner i nettverket deres. I 2011 utgav Marion Arntzen og Kari Kahrs boka *Mann er da kvinne* (Piratforlaget). Stensveen Ressurssenter har ingen offentlig støtte eller avtaler.

Karen-Christine (Kim) Friele
Kim er en norsk forfatter og aktivist som gjennom mange år har arbeidet for homofiles rettigheter. Friele studerte språk ved bl.a. University of Cambridge, og jobbet fra 1958 til 1971 som sekretær ved Opplysningskontoret for forsikring i Oslo. I 1959 giftet hun seg med advokat Ole Friele jr. De ble skilt i 1961. I Oslo ble Friele en del av det den gang svært lukkede homoorganisasjonen Det norske forbundet av 1948, der hun var leder i perioden 1966-1971, og ansatt som generalsekretær fram til 1989. Frieles arbeid var sterkt medvirkende til at straffeloven § 213 som kriminaliserte homoseksuelle handlinger mellom menn, ble opphevet i 1972, at «homofili» ble strøket som psykiatrisk diagnose i 1978, og at Norge i 1981 utvidet straffelovens paragrafer mot rasisme (§§ 135a og 349a) til også å gjelde diskriminering i forbindelse med seksuell legning. Kim ble 28. mars 2008 utnevnt til æresmedlem i Arbeiderpartiet. - Du har gjort Norge til et mer anstendig samfunn, sa statsminister Jens Stoltenberg i sin takketale.

Andre:

Erna Bøyum
Erna er redaktør i Blikk, og har jobbet i magasinet siden 2001. Hun har bakgrunn som journalist fra blant annet Klassekampen, Dagbladet, VG og fra programmet Mamarazzi i NRK-P3. Hun har tidligere vært redaktør i Tidsskriftet Sosial Trygd, og ungdomsbladet Reporter. Hun har også vært featurelærer og lærer i minoritetsjournalistikk på Journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo, og har drevet lhbt-verksted for journaliststudenter på Norges Kreative Fagskole i 8 år - parallelt med jobben som redaktør i Blikk. erna@blikk.no

Innleder:
Håkon Haugli
Håkon sitter på Stortinget for Arbeiderpartiet, og deltok som innleder til gruppedebatt om framtiden for lhbt-arbeidet. Han har også vært aktiv i homobevegelsen og er med i arbeiderpartiets homonettverk.

"Skeivt nok?"Program for rundebordskonferansen 24.11.11:

Rundebordskonferansen er et midtveisarrangement for handlingsplanen "Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012", se Statusrapporten.
Sted: Nasjonalgalleriets konferansesenter, Kristian Augustsgt 23. 8. etasje.

08.30 Registrering. Kaffe, te, fransk frokost

09.00 **Åpning v/ Arni Hole, ekspedisjonssjef Barne- Likestillings og Inkluderingsdepartementet**

09.10 **Presentasjon** med suksesser og utfordringer

09.50 **Introduksjon** til dagen v/ Hanne Grasmo, prosjektleder LHBT-senteret

10.00 **Workshop 1: Målgrupper og tiltak – hva virker?**
Gruppediskusjoner utfra målgrupper:
- Unge lesbiske, homofile og bifile
- Unge transpersoner/unge med kjønnsidentitetsproblematikk
- Bifile kvinner og menn
- Lesbiske kvinner
- Homofile menn
- Voksne transpersoner/personer med kjønnsidentitetsproblematikk
- Eldre lesbiske og bifile kvinner - Eldre homofile og bifile menn

11.20 **Gruppene presenterer sine konklusjoner**

12.00 PAUSE M LUNSJ: Lansering av LHBT-senteret

14.10 **Hva er de største utfordringene for framtidens lhbt-politikk?**
Innlegg fra Agnes Bolsø, Håkon Haugli, Esben Esther Pirelli Benestad, Susanne Demou Øvergård

15.10 **Workshop 2: Framtidige utfordringer, hva gjenstår?**
Gruppediskusjoner utfra samfunnsarenaer:
- Forskning og kunnskapsutvikling
- Skole og utdanning:
- Familiepolitikk
- Fritid og frivillige organisasjoner
- Arbeidsliv
- Innvandring og integrering
- Helse- og omsorgstjenester
- Rettigheter - politi og påtalemyndighet

16.00 **Skeivt nok?**
Kommentar fra Bård Nylund, Åshild Vige, Rolf Angeltvedt, Reidun Campbell.

16.25 **Felles avslutning**

Workshop 1: Oppgaver

”Målgrupper og tiltak – hva virker?” – Klokka 10.00 – 11.50

Hver gruppe er sammensatt av representanter for sektormyndigheter, representanter for interesse- og brukerorganisasjoner og representanter for forsknings- og undervisningssektoren (5-8 i hver gruppe). Hver gruppe tar for seg én bestemt målgruppe. Gruppeleder introduserer følgende spørsmål til diskusjon:

1) Hvilke tiltak som er gjennomført siden 2009 bidrar til å bedre livssituasjonen til denne målgruppa?

Utdypende spørsmål: Hvor godt virker disse tiltakene? Er det noen undergrupper innenfor målgruppa som er glemt?

2) Hvilke tiltak burde ha vært gjennomført for å bedre livssituasjonen til denne målgruppa?

Utdypende spørsmål: Hva er utfordringene? Hva burde ha vært gjort annerledes? Har dere forslag til andre typer av tiltak?

Før selve diskusjonen starter, gis deltakerne 5 minutter til å notere ned gjennomførte og mulige tiltak med utgangspunkt i Regjeringens statusrapport.

På punktlista som skal presenteres rangeres de viktigste tiltakene øverst. Under presentasjonen skal gruppa også gi en kort begrunnelse for hvorfor den mener disse tiltakene er (de mest) betydningsfulle for målgruppa.

Gruppeinndeling med utgangspunkt i målgrupper:

A. Unge lesbiske, homofile og bifile
Gruppeleder: **Susanne D. Øvergaard**

B: Unge transpersoner/unge med kjønnsidentitetsproblematikk
Gruppeleder: **Line Halvorsrud**

C: Bifile kvinner og menn
Gruppeleder: **Åshild Vige**

D: Lesbiske kvinner
Gruppeleder**: Marna Eide**

E: Homofile menn
Gruppeleder: **Hilde Bryhn**

F: Voksne transpersoner/personer med kjønnsidentitetsproblematikk.
Gruppeleder: **Aase Schibsted Knudsen**

G: Eldre lesbiske og bifile kvinner
Gruppeleder**: Tone Hellesund**

H: Eldre homofile og bifile menn
Gruppeleder: **Espen Ophaug**

11.00 – 11.50: Gruppene presenterer etter tur – ca. 5 minutter på hver gruppe.

Workshop 2: oppgaver

”Fram mot 2013 – hva gjenstår?” – Klokka 15.15-16.00

Deltakerne deles inn i andre grupper enn i Workshop 1. Alle deltakere får tildelt et ark med oversikt over hvilke tiltak i handlingsplanen som ikke er gjennomført per dags dato. Hver gruppe skal relatere seg til én bestemt sektor/ett bestemt område – med utgangspunkt i inndelingen i Regjerningens handlingsplan. Kaffe/forfriskninger serveres klokka 15.30 og inntas mens gruppene arbeider.

Gruppeleder introduserer spørsmålene som skal diskuteres, styrer ordet og noterer ned punkter på egen pc:

1) Hva må gjøres for å komme i mål med de tiltakene som ennå ikke er gjennomført på dette området?

   Noter nummer på tiltak på området som ennå ikke er gjennomført og forslag til hva som kan gjøres for at det skal bli gjennomført.

2) Hva er de viktigste tiltakene som bør gjennomføres på dette området fra 2013 og framover?

   Sett opp en liste med opptil 10 nye tiltak – i prioritert rekkefølge – som dere mener bør bli gjennomført for å bedre situasjonen på dette området.

Gruppeleder noterer underveis og leverer gruppas samlede forslag til arrangørene (på tildelt minnepinne) umiddelbart etter workshopen.

Gruppeinndeling med utgangspunkt i sektorer/områder:

I) Forskning og kunnskapsutvikling
Gruppeleder: **Agnes Bolsø**

J) Skole og utdanning
Gruppeleder: **Åse Røthing**

K) Familiepolitikk
Gruppeleder: **Lise Lindalen**

L) Fritid og frivillige organisasjoner
Gruppeleder: **Håvard B. Øvregård**

M) Arbeidsliv
Gruppeleder: **Arne Backer Grønningsæter**

N) Innvandring og integrering
Gruppeleder: **Richard Ruben Narvesen**

O) Likeverdige helse- og omsorgstjenester
Gruppeleder: **Rolf Angeltvedt**

P) Rettslig stilling – politi og påtalemyndighet
Gruppeleder: **Trine Hinna**